

sosiolognytt

Utgitt av NORSK SOSIOLOGFORENING 35. årgang

3-2010

Norsk sosiologisk kanon: Den første overraskelsen

Side 14-23

Facebook-høyre

Side 24-26

Akademisk frihet — en ubrukt ressurs?

Side 5-8

BESØK NSF PÅ INTERNETT WWW.SOSIOLOGFORENINGEN.NO

UTGITT AV NORSK SOSIOLOGFORENING (NSF)

Postadresse:

Norsk sosiologforening v/ISF

PB 3233 Elisenberg, NO-0208 Oslo

Telefon: 23 08 61 00

Faks: 23 08 61 01

E-post: nst@samfunnsforskning.no

Internett: www.sosiologforeningen.no

REDAKSJONEN

Ansvarlig redaktør: Jon Rogstad

Redaksjonsadresse: Jon Rogstad v/

Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi

Postboks 1096 Blindern 0317 OSLO

Redaksjonen: Kristin Buvik, Amlinn

Haagensen Midtbøen, Arve Hjelseth, Irene

Præstøe Lie, Marte Raa, Anders M. Galaa-

sen, Tone Maia Liodden, Eirin Pedersen og

Mette Løvgren

Design: Cazawa Design

Tekstombrekking: Fredrik Myhre

Opplag: 800 stk

EKSTERNE BIDRAGSYTERE

Andreas Hompland, Cathrine Holst, Ida

Hjelde, Olav Korsnes, Jorun Økland,

Johan Fredrik Rye og Lars Erik Becken,

ARBEIDSDUTVALGET

Sekretariatet:

Randi Wærdahl (leder),

randi.wardahl@gmail.com

Fredrik Engelstad (nestleder),

Fredrik.Engelstad@sosgeo.uio.no

Lars-Erik Becken (kasserer),

Lab@proba.samfunnsanalyse.no

Line Dugstad (1. styremedlem),

Line.Dugstad@samfunnsforskning.no

Johan Fredrik Rye (2. styremedlem),

johan.fredrik.rye@svt.ntnu.no

Are Skeie Hermansen (sekretær),

are.sherman@gmail.com

Forsidefoto: Jon Rogstad

Frist neste nummer: 22. oktober 2010

Bidrag til Sosiolognytt leveres

elektronisk (Word) pr e-post til

sosiolognytt@sosiologi.uio.no

REDAKTØRENS SPALTE JON ROGSTAD

Nisjifisering

Forskere er opptatt av sine emner. Og det er lett. Alle tenkelige temaer har minst ett tidsskrift, egne konferanser og dagene kan fylles med å pleie nasjonale og internasjonale forskningsnettverk med folk som sitter og lurar på akkurat det samme som deg selv. Denne organiseringen støttes dessuten av at Forskningsrådet, ved at de forutsetter tett samarbeid for å få gjennomslag i konkurransen om midler. En søknad skal være tverrfaglig og samarbeidet tverrinstitusjonelt. Ikke minst skal du ha internasjonale partnere. Kort sagt, lag et godt forskningsmiljø, bare ikke med dem du spiser lunsj sammen med.

Det er selvsagt mange argumenter for et bredt samarbeid. Men man må spørre hva utviklingen går på bekostning av. Et forhold, som allerede er nevnt, er at et kollegium står i fare for å hules ut om det ikke anerkjennes at man bør og skal samarbeide også innad. En tommelfingerregel kan være at det bør være mer samarbeid med forskere på samme institutt enn mellom institutter.

Den faglige nisjifiseringen er likevel den delen av utviklingen som opptar meg mest. En betegnelse for å illustrere faren for at forskningen utvikler seg mot en stadig tydeligere teigdeling, hvor grupper har tilnærmet eierskap til avgrensede temaer. Kort sagt, at utviklingen ikke sikrer større konkurranse, men mindre. Og at man i stedet for å legge forholdene til rette for faglig utveksling, ender i en situasjon hvor fagnettverkene har "sine" teoretikere, sitt stammespråk, og derigjennom egne faglige standarder. Så lenge disse standardene har gjennomslag internasjonalt, og man har nær kontakt med minst ett tidsskrift, er heller ikke internasjonal publisering noen god dommer over kvalitet.

Hvem skal så ta ansvar for å drive faget videre gjennom å utvikle mer overordnede perspektiver? Universitetene har selvsagt et ansvar. Det bør være en arbeidsdeling mellom universitetene og oppdragssektoren. I dette nummeret av *Sosiolognytt* spør vi derfor om universitetsansatte faktisk bruker den akademiske friheten de nyter godt av. Hvor godt rustet er universitetsansatte til å tenke fritt, kan man spørre. Særlig tatt i betraktning at mange har brukt

flere år på å kvalifisere seg ved å spesialisere seg i et emne som de har finansiert gjennom oppdrag.

Akademisk frihet er også problematisert i artikkelen om Post-Hjernevask. I forrige nummer spurte jeg på lederplass hvorfor forskerne som deltok i «Hjernevask»-debatten ble stående så alene når det begynte å storme rundt dem. I dette nummeret gis noen svar. Lederne er uenige om hvilket ansvar de har, og hva akademisk frihet innebærer. Spørsmålet er om det er den enkelte forskers frihet eller ledernes frihet til å slippe å ta ansvar vi her snakker om. Ledere i forskningen bør ha ambisjoner om å være noe mer enn administrativt ansatte som passer på timeføring, budsjett og antall dager brukt med syke barn.

I tillegg lanseres fem nye tekster i Norsk sosiologisk kanon. Og om alle mener å vite hvem som er utvalgt, dukker det ganske sikkert opp en overraskelse her. Det håper vi skaper debatt, en diskusjon vi gjerne tar her i bladet og ikke minst på Vinterseminaret 2011. Bladet inneholder ellers faste spalter som doktoren svarer og portrettet. Denne gangen er det Turid Noack som vies spalteplass. Hun har fulgt sin datters fotspor og tatt doktorgrad.

jon.rogstad@gmail.com

INNHOOLD SOSIOLOGNYTT 3/10

- 2 Redaktørens spalte
- 4 Lederens spalte
- 5 Akademisk frihet til hva?
- 9 Portrett
- 14 Kanon
- 24 Det nye høyre og sosiologien
- 27 Ledelse og ansvar post-Hjernevask
- 30 Ledelse og akademisk frihet:
Fra Nedkvitne til «Hjernevask»
- 32 Doktoren svarer
- 35 Verden til Norden
– Nordisk til verdenskongressen
- 38 Sosiologer i mediene

NORSK SOSIOLOGFORENING LOKALLAG

Østlandet:

Christine Viland (leder),

cvi@geelmuyden-kiese.com

Vestlandet:

Synnøve Økland Jahnsen (leder),

synnove.jahnsen@skok.uib.no

Trøndelag:

Ingeborg Grønning (leder),

ingeborg.grønning@svt.ntnu.no

Tromsø:

Knut Teppan Vik (leder),

knut.teppan.vik@uit.no

Sørlandet:

Hans Petter Sand (leder),

hans.p.sand@hia.no

Bodø:

Randi Karin Sivertsen (leder),

rk.s@live.no

Finn mer informasjon om lokallagene på:

www.sosiologforeningen.no

4800 sosiologer og en by. I sol og regn beveget de seg mellom Svenska Messan og de ulike universitetsbygningene som huset sesjoner for verdenskonferansen "Sociology on the Move" i Göteborg. Noen tok trikken i ferdselen mellom mikro og makro, store og små sesjoner, møter og vannhull. Sosiologer fra hele verden måtte forflytte seg i det fysiske landskapet og mer eller mindre frivillig oppføre seg som skandinaver, bare med den forskjell at de ikke klarte idealtidene på 10 minutters- eller 20 minutters gange som var angitt på kartet. Men de sluttet ikke å strømme mellom sesjonene selv om de kom litt for sent, eller måtte løpe fra litt tidlig for å nå neste sesjon. Ingen tvil om at sosiologene var i bevegelse i Göteborg, men hva er det som beveger sosiologien i 2010?

Når en Nobelprisvinner i kjemi, Yuan-Tseh Lee fra Taiwan, er valgt ut til å holde åpningsforedraget på en sosiologikonferens ligger det an til to sentrale poenger. For det første at den overordnede utfordringen for all vitenskap i dag er knyttet til jordklodens helsestand. Og diagnosen som stilles er ikke overraskende ganske dystre. Sammen forbruker vi 1,4 ganger jordens fornybare ressurser pr. år. Hvis alle mennesker på jorden derimot hadde forbrukt energi som en inder, ville vi brukt bare 0,4 ganger jordens fornybare ressurser. Hva ønsker han å oppnå med å forsyne en forsamling sosiologer med slike dommedagsprofetier?

Da kommer vi til det andre sentrale poenget, nemlig tverrfaglighet. Kjemiøren går over til å snakke om begrepene våre og de rammer og forståelser vi arbeider innenfor. Utgangsposisjonen hans er at jorden er overutviklet. Naturvitenskapene vil utvilsomt fortsette å jobbe fram mot alternative energikilder, måter å bevare biosystemet på, bedre metoder for å rense vann og slikt, men vitenskapens oppdagelser kan ikke rense, redde eller fornye alt i en overkonsumerende verden. Vi må tenke større og omdefinere hvordan vi tenker på utvikling og hva som regnes som framgang, sier kjemiøren. Vi må i det hele tatt slutte å snakke om industrialiserte land og utviklingsland, men heller snakke om overutviklede land og enda-ikke-overutviklede land. Og kanskje burde kompetanselysten om

hvordan vi kan leve gode liv uten å leve over evne gå motsatt vei av det den gjør i dag?

Hvordan kan vi få overutviklede land til å kultivere levemåter som er mer lavkonsumerende og mer i pakt med naturen? Fattigdom, sykdom og skittent vann er helt klart verdensproblemer, men det er også rikdom og overforbruk. Og disse globale sosiale problemene kan bare løses hvis man jobber tverrfaglig. Craig Calhoun viste i sitt innlegg til at kriger og kriser gjerne fører til nye geopolitiske enheter og nye begrepsfester. Så lenge krisene og de aktuelle problemstillingene ikke er disiplinære, er tverrfaglig samarbeid eneste fornuftige måte å møte dem på. Uten å være for kynisk, kan dette være en mulig positiv effekt på lang sikt av at universitetene og disiplinene slik vi kjenner dem er i krise. Vi bruker for eksempel alt for lett nasjonalstater som komparative enheter, noe som tilsier regionale konteksters fellestrekk og felles utfordringer. Nye geopolitiske regioner kan for eksempel være migrasjonsregioner, oljeregioner eller miljøregioner, bare for å nevne noen.

I de store plenumsforedragene gikk de samme poengene igjen, med ulike variasjoner: Miljøpolitiske globale utfordringer, oppløsning av gamle og dannelsen av nye begreper, forvitring av gamle verdier og kollektiver og styrking av nye verdier, som et bærekraftig miljø, rent vann og jordbruksland og ikke minst behovet for tverrfaglig samarbeid.

Og rundt omkring i Göteborg fikk 3032 sosiologer anledning til å snakke 10-15 minutter om noe de har brukt månedsvis om ikke mer på å forberede. Jeg elsker store plenumsforedrag, men jeg tror jeg foretrekker små konferanser. Gjærne tverrfaglige.

randi.wardahl@sosiologi.uio.no

NORSK SOSIOLOGFORENING
www.sosiologforeningen.no

Akademisk frihet til hva?

Av: Arntfinn Haagenes Midtboen og Eirin Pedersen

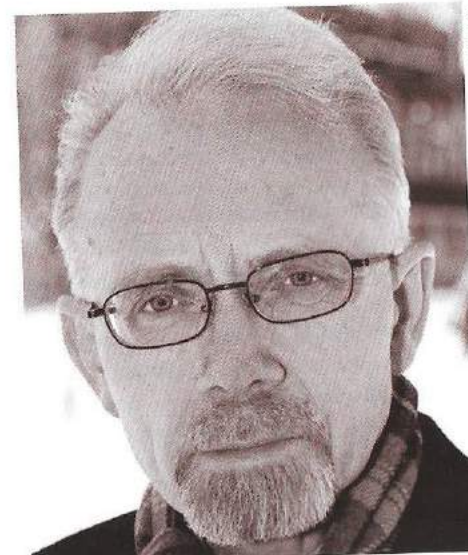
Forskere ved universiteter og høyskoler har frihet til å forske på nær sagt hva de vil – i motsetning til ansatte i instituttsektoren som i langt større grad er avhengig av å sikre ekstern finansiering av sine prosjekter. Men brukes egentlig den akademiske friheten ved norske universiteter?

I 2008 ble prinsippet om akademisk frihet ved norske universiteter og høyskoler lovfestet. En avgjørende person i denne forbindelse var professor i statsvitenskap ved Universitetet i Oslo, Arild Underdal. Han ledet et offentlig utvalg som hadde til oppgave å vurdere konsekvensene av en lovfesting, og i 2006 la utvalget frem sin innstilling – med en klar anbefaling om at prinsippet om akademisk frihet skulle tas inn i norsk lov. Med andre ord synes Underdal å være sjeldent kvalifisert til å svare på spørsmålet: Hva er egentlig akademisk frihet?

– Akademisk frihet er en samlebetegnelse på et sett nært beslektede ideer som har det til felles at de betoner tenkefrihet og ytringsfrihet som grunnleggende for søking etter sann kunnskap og forståelse, sier Underdal. Han presiserer at dette for forskningspraksis innebærer friheten til å stille spørsmål, til innen visse regler å bestemme hvilket materiale og hvilke metoder man vil benytte for å finne svar, og til slutt frihet til å offentliggjøre hypoteser, resonnementer og resultater.

Frihet i praksis

Akademisk frihet høres unektelig flott ut. Dette prinsippet sikrer universitets- og høyskoleansatte retten til å stille de spørsmålene man selv finner mest spennende, til å belyse sine

Arild Underdal er professor i statsvitenskap ved Universitetet i Oslo og tidligere rektor ved samme institusjon. I perioden 2005-2006 ledet han et offentlig utvalg som la grunnlaget for lovfestingen av prinsippet om akademisk frihet ved norske universiteter og høyskoler (NOU 2006: 19).

funn med de perspektiver man finner best egnet, og til å publisere sine resultater uten å måtte tenke på hva finansieringskildene måtte mene om saken. Spørsmålet er likevel i hvilken grad den høyt aktede akademiske friheten faktisk

brukes av universitets- og høyskoleansatte. Hvordan virker friheten i praksis?

Ifølge Underdal er det variasjoner både mellom fagmiljøer og enkeltpersoner når det gjelder den faktiske praktiseringen

av akademisk frihet.

– Ved de etablerte universitetene ser direkte

«Dess mindre avhengig en forsker er av ekstern finansiering eller kostbart vitenskapelig utstyr, dess friere står han eller hun til å la egen nysgjerrighet og egne ideer vise vei»

Arild Underdal

overstyring innenfra ikke ut til å være noe stort problem, men kanalisering av eksterne forskningsmidler gjennom tematiske programmer representerer for mange en vesentlig innskrenkning av mulighetsrommet. Dess mindre avhengig en forsker er av ekstern finansiering eller kostbart vitenskapelig utstyr, dess friere står han eller hun til la egen nysgjerrighet og egne ideer vise vei, sier Underdal.

Jo mer avhengig av ekstern finansiering, jo mindre fri, altså. Dette må jo innebære betydelige forskjeller mellom universiteter og høyskoler på den ene siden, og instituttsektoren på den andre. Norske forskningsinstitutter må som kjent sørge for inntjening ved å gå inn i eksternt finansierte prosjekter, noe som igjen skaper en potensiell begrensning av muligheten til å stille de spørsmålene man selv ønsker. Kan skje dette kan forklare hvorfor mange forskere, etter en lang karriere i oppdragsforskningen, søker seg til faste stillinger på universitetene?

Fra oppdrag til grunnforskning...

Ørnulf Seippel jobbet i mange år i instituttsektoren, og ble i 2007 ansatt som professor på Institutt for sosiologi og statsvitenskap ved NTNU i Trondheim. Nå er han imidlertid på vei tilbake til oppdragsforskningen – denne gangen til NOVA. Seippel har med andre ord tilbrakt tid i begge leire, og vi har bedt ham reflektere litt rundt betingelser for akademisk frihet i henholdsvis institutt- og U&H-sektoren.

– Jeg føler vel at hovedforskjellen mellom de to arenaene er det som er det mest nærliggende: Universitetslivet blir preget av arbeid med undervisning, veiledning og sensurering og en del byråkrati knyttet til dette, og selv om man liker det så er vel ikke alt alltid like interessant og det tar uansett mye tid og krefter. Men, gitt dette, så er det for mange stor frihet med hensyn til hva man forsker på. Instituttlivet er belastet med et krav om løpende finansiering av forskning som

Ørnulf Seippel har de siste tre årene vært professor ved Institutt for sosiologi og statsvitenskap ved NTNU, og blir fra høsten 2010 forsker ved NOVA.

føles tungt når det ikke går på skinner, men som kanskje gir den aller største akademiske friheten når det går bra: Man får penger av en viss varighet, og der det er bakt inn tid til akademisk publisering, til et tema man finner interessant, sier han.

– *Opplever du at du har hatt akademisk frihet i din forskningspraksis på NTNU?*

– Mitt umiddelbare svar er ja. Og så er det selvfølgelig spørsmålet om hva akademisk frihet egentlig betyr. I forhold til det du antyder – hvilke spørsmål som stilles, hvilke perspektiver som brukes – har jeg i det store og det hele opplevd at det har

stått meg relativt fritt å velge temaer, spørsmål, tilnærminger. Og friere enn om man må finansiere forskningen eksternt, sier Seippel.

Anne Lise Ellingsæter har også gjort overgangen fra instituttsektoren til universitetet. Fra 1996 til 2005 var hun forskningsleder ved Institutt for samfunnsforskning, og er i dag professor og forskningsleder ved Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi ved Universitetet i Oslo. På

Anne Lise Ellingsæter er professor i sosiologi ved Universitetet i Oslo.

spørsmålet om hun opplever å ha akademisk frihet ved UiO, er svaret klart ja.

– Jeg tolker min individuelle akademiske frihet som friheten til selv å velge hvilke spørsmål jeg vil forske på. Overgangen fra et oppdragsinstitutt til et universitetsinstitutt har økt min mulighet til selv å velge forskningsspørsmål.

Det betyr at jeg kan videreutvikle mine langsiktige teoretiske og empiriske interesser uten å skjele for mye til pengesekker, sier hun.

Ellingsæter mener at det å "bruke" sin akademiske frihet

ved universitetet ikke er ensbetydende med at man må forske på noe helt annet enn det man gjorde mens man jobbet i instituttsektoren. – For å bli ansatt ved ISS /UiO må man allerede ha bygd opp høy faglig kompetanse på ett eller flere områder, hevder hun.

... og friheten råder?

Som Ellingsæter påpeker blir man ansatt på universiteter eller høyskoler på bakgrunn av opparbeidet kompetanse. Men hvis det da er slik at man i instituttsektoren er underlagt rammene for ekstern finansiering med ditto mindre frihet, er det slik at den tiden man bruker

på å kvalifisere seg til fast jobb på universitetet undergraver evnen til å bruke den akademiske friheten?

Ifølge Underdal er et fellestrekk ved overgangene fra institutt til universitet som han kjenner best, at det dreier seg om forskere som vil ut av det stadige jaget etter eksterne, ofte kortsiktige, oppdrag, men som samtidig tar med seg en positiv interesse for å se forskningsbasert kunnskap tatt i bruk i samfunnet. – Oppdragsforskningen har utvilsomt i noen grad preget dem, men ikke varig kuet dem, sier han.

Seippel mener at det finnes en forventning om at man på universitetet skal jobbe videre med det man allerede har jobbet med i oppdragsforskningen. – For de fleste vil vel dette falle sammen med det man ønsker å jobbe med og det oppleves vel i liten grad som om store og viktige valg gjøres. Det som slår meg når jeg tenker over dette, er jo tregheten i det å jobbe vitenskapelige; tre år har jeg vært ved NTNU, og det er ingen lang periode i dette perspektivet, mye av tiden er gått med til å gjøre ting ferdig som var i gang da jeg beveget meg over i universitetslivet.

Likevel mener Seippel at universitetslivet gir noe større spillerom. – Det er litt enklere å følge et innfall, jobbe med små ting, prøve ut ting som ikke nødvendigvis kaster så direkte og fort av seg.

Jeg har for eksempel tatt meg tid til litt metodisk oppdatering som jeg tenker jeg ikke hadde hatt tid til som oppdragsforsker. Dette betyr kanskje at det er rom for litt mer spesialisering. Og kanskje er det i det lille at friheten i praksis ligger; ønsker man å jobbe med større ting trengs det fort finansiering og da er man vel tyver i samme marked og på sett og vis tilbake i det samme sporet som i oppdragsforskningen, sier han.

Den akademiske frihetens begrensninger

I den offentlige utredningen om akademisk frihet som Arild Underdal i sin tid ledet, påpekes ►

«Jeg kan videreutvikle mine langsiktige teoretiske og empiriske interesser uten å skjele for mye til pengesekker»

Anne Lise Ellingsæter

«Instituttlivet er belastet med et krav om løpende finansiering av forskning som føles tungt når det ikke går på skinner, men som kanskje gir den aller største akademiske friheten når det går bra»

Ørnulf Seippel

notiser

HEDER OG ÆRE

Torbjørn Skardhamar har blitt tildelt prisen: The 2010 ESC Young Criminologist Award, utdelt av European Society of Criminology. Komiteen konkluderer: "These two works ["Reconsidering the theory of adolescent-limited and life-course persistent offenders", published in 2009 in the *British Journal of Criminology*, and "Distinguishing facts and artefacts in group-based modelling", published in 2010 in *Criminology*] are original, innovative and a proof of scientific rigour. *Sosiolognytt* gratulerer!

NIBR ER BLITT MILJØFYRTÅRN

NIBR er det første instituttet i CIENS som har gjennomført en miljøsertifisering. På hjemmesiden heter det: «At vi har fått dette sertifikatet viser at vi oppfyller alle bransjekrav innenfor områder som avfallshåndtering, innkjøp, transport og HMS-arbeid. Målet er at miljøarbeidet fremover skal være en naturlig del av den daglige driften og vi vil kontinuerlig jobbe med å forbedre oss på miljøområdet. På denne måten vil vi som bedrift vise at vi tar miljøansvar og vi oppfordrer våre samarbeidspartnere og leverandører å følge etter.» Et eksempel til etterfølgelse.

det at prinsippet – til tross for å ha en sterk posisjon i det norske samfunnet – i praksis utfordres fra flere kanter. En slik utfordring er et økende krav om forskningens bruksverdi eller samfunnsnytte. En annen er de nye finansieringsordningene, der ekstern forskningsfinansiering konsentreres om store prosjekter og programmer.

Også Ellingsæter mener at friheten ved universitetet begrenses av tilgangen på eksterne midler. – Det er grunn til å understreke at den akademiske friheten begrenses i betydelig grad av tilgang på ressurser. UiO burde i det minste tildele et fast årlig beløp til drift til alle vitenskapelige ansatte som kan dokumentere en viss forskningsproduksjon. Større prosjekter krever ekstern finansiering, jeg har selv søkt forskningsrådet og fått slik finansiering etter at jeg ble ansatt ved universitetet.

Ellingsæter bekymrer seg også for at trykket i retning av økt ekstern finansiering ved UiO øker: – Dette bør holdes under oppsikt dersom man ønsker å bevare den individuelle akademiske friheten, og universitetet som grunnforskningsinstitusjon.

Til tross for visse bekymringer knyttet til utviklingen av forskningsfinansieringen, synes det likevel ikke som om spørsmålet om akademisk frihet er av brennende relevans ved norske

universiteter. Miljøene *Sosiolognytt* har vært i kontakt med opplever stort sett at de har muligheten til å forske på de temaene de ønsker, og vi har til gode å støte på noen som mener at deres forskningspraksis preges av akademisk ufrihet.

Hva er dette et uttrykk for? At norske universitets- og høyskoleansatte har en reell mulighet til å forske på hva de vil – og faktisk gjør det? At de ikke reflekterer tilstrekkelig over de rammene som i realiteten begrenser akademisk forsknings- og yttringsfrihet? Eller er det kanskje snarere som Ørnulf Seippel påpeker, at det er her som ellers i moderne relativt frie og åpne samfunn, at frihet ikke i noen særlig grad er tema før den faktisk utfordres?

arnfinnhun@gmail.com

evin.pedersen@sosgeo.uio.no

PORTRETT

Som barn, så også mor

Av: Anders Mølster Galaasen

Turid Noack (67) fulgte nylig i sine barns akademiske fotspor og tok doktorgraden i sosiologi. Også hun, som egentlig aldri har følt seg helt hjemme i faget.

– Jeg tror aldri sosiologien var helt det rette faget for meg.

Turid Noack lar ordene henge i lufta – som fra før av er spekket med først og fremst tall. Her oppe, i Byråets syvende etasje, godt på avstand fra bakkenivå, sitter damen vi kjenner som "vår fremste familiesosiolog" og bekjenner sine innerste følelser for alle samfunnsfagene Mor.

– Egentlig burde jeg valgt noe annet, sier hun.

FAKTA

Turid Noack (f. 1942)

Aktuell: Forsvarte nylig graden dr. philos i sosiologi, ved Universitetet i Oslo.

Avhandlingen tar for seg fremveksten av det moderne samboerskapet i Norge.

Arbeid: Har jobbet som forsker ved SSB siden 1977. Tilknyttet seksjon for demografi og levekår, hvor hun har hatt særlig fokus på temaer som familiedemografi, samliv og fruktbarhet. Har ellers vært aktiv i blant annet Norsk Sosiologforening og Norsk Demografisk Forening.

Bor: Nesodden

Sivilstand: Gift i 45 år med lege og psykiater Hans Olav Fekjær. Sammen har de barna Silje Bringsrud Fekjær og Harald Weedon-Fekjær, som har hver sin doktorgrad i henholdsvis sosiologi og statistikk

Hadde hun kunnet, ville hun valgt demografi – som først er blitt et universitetsfag i senere tid, men som nok alltid har vært det fagområdet som har ligget hennes hjerte nærmest.

– Det har å gjøre med at demografien er litt mer stringent, litt mindre ord enn sosiologien. Og det gjør nok at jeg alltid har følt meg litt mer hjemme i demografien, forklarer Noack.

Når det er sagt, så vil hun ikke klage. For hun har alltid trivdes veldig godt med det hun har holdt på med, både i sosiologiens og demografiens navn.

– Det eneste er at jeg nok kunne ønsket meg en bedre opplæring i kvantitativ metode enn den jeg fikk på Blindern for – hva kan det være – nesten 40 år siden.

Hun smiler en smule nostalgisk.

– Sosiologien på Blindern var enda mer kvalitativ den gang. Og det var kanskje litt gal hylle for meg.

Mat for mediene

Men om utdanningsvalget ikke var helt optimalt, synes yrkesvalget å ha passet som hånd i den berømmelige hansken for en dame av Noacks kaliber. Vi befinner oss tross alt om bord på SSB – selve moderskipet av stringent statistikk. Hvor uendelige mengder av sprellende tall hver dag pumpes opp fra et bunnløst hav, for å ristes og sløyes, veies og måles, saltes og spekes og henges til tork. For å mette all verdens kunnskapshunger.

Ta for eksempel de sulteførede tabloidjournalister, på jakt etter ferskeste trend innen oppløsning av homoekteskap. De ringer til Turid Noack. Eller de sulteførede lokaljournalister, på jakt etter den siste sannheten om skillsmissestatistikken i Årdal. De ringer også til Turid Noack. Eller, for den saks skyld, de sulteførede journaliststudenter, på jakt etter en forsker som kan gi dem noen – lett fordøyelige – tall. De ringer forsyne meg også til

nevnte Noack.

– Når du sitter i Byrået, så er veien til mediene på godt og vondt mye kortere enn ved andre forskningsinstitusjoner. De ringer og tenker at de skal få noen tall, men det er jo ikke alltid jeg kan gi dem de søker.

– Hva er det de søker?

– Mange søker bare bekreftelse. De har ofte veldig klare oppfatninger om utviklingen i fruktbarhet og skilsmisser og så videre. Da vil jeg ofte si at det er kanskje ikke helt slik, dette er en myte, realiteten er litt annerledes. Og det skyldes nok blant annet at de demografiske målene ikke er så lett tilgjengelige, sier Noack, og gir oss en rask innføring i forskjellen på hypotetiske mål og kohorttall, som går ut på at førstnevnte sier noe om verden slik den vil bli om utviklingen fortsetter som i dag, mens kohorttallene tar utgangspunkt i verden slik den faktisk er. Så når samlet fruktbarhetstall er 1.9, så betyr ikke det at norske kvinner i snitt får 1.9 barn. Her må man se på kohorttallene. For kohorttallene er langt mer presise, og bør brukes enda mer enn de gjør, mener Noack.

– En annen ting med journalister, er at de ofte er på jakt etter topper og bunner. For å ta

et litt morsomt eksempel: En gang ble jeg spurt om det var blitt en ekteskapsboom etter at den nåværende Kongen hadde giftet seg. Det syntes jeg ikke det var. Tallene svingte litt opp og ned, og det sa jeg. Men det likte ikke journalisten, så i stedet for å sitere meg, valgte hun å sitere en blomsterhandler! Og han sa det var blitt en sterk oppgang, sier Noack og ler.

– Da følte jeg meg nok litt misbrukt, men det der kan du ikke styre. Alt i alt er min erfaring at journalister er litt som studenter: Noen er veldig gode og tar poengene kjapt. Andre sliter litt mer og er ikke alltid så lette å veilede.

«Sosiologien på Blindern var enda mer kvalitativ den gang. Og det var kanskje litt gal hylle for meg»

Man bør besinne seg

Og mens vi sitter her og snakker om denne underlige arten, presenterer det seg jammen et eksemplar igjen. En reporter fra P2 er opptatt av økningen i barnløshet.

– Du, det der hørtos veldig dramatisk ut, sier Turid i vår ende av røret.

– Hvem er det som har skrevet dette da? Hvilket tidsskrift? Mhm, jaha, men når må du ha det da? Jeg pleier å si at

jeg ikke liker å kommentere utenlandske undersøkelser uten å ha tatt en titt på dem først, sier Turid, og de kommer til enighet.

Det er mer enn man kan si om hennes lille dispuTT for snart to år siden, med samlivspsykolog Frode Thuen. Med seg i den lett tempererte ordvekslingen hadde Noack sin

«Jeg har tatt mål av meg å skrive det moderne samboerskapets historie i Norge, å samle dette mellom to permer»

kollega Torkel Lyngstad. De to var av den oppfatning at Thuen var for kjapp i konklusjonene sine, da han knyttet nedgangen i samlivsbrudd til oppgangen i bruk av samlivskurset PREP – et kurs som Thuen selv til alt overmål har vært sterkt engasjert i. "Spekulativt" og "naivt" var to av påskriftene fra Noack og Lyngstad.

– Det var mange problemer med den kronikken Thuen

hadde skrevet. For det første var vi opptatt av å få frem at man bør besinne seg før man går ut og proklamerer nye trender. Erfaringene tilsier at tallene går litt opp og ned. I tillegg, da han knyttet disse tallene så ukritisk til samlivskurs, så var jo Thuen også mildt sagt en part i dette her. Jeg sier ikke at slike kurs

ikke kan være nyttige, men å måle effekten av dem er en komplisert sak, sier Noack.

Aldri for sent å bli doktor

Selv har hun vært sammenhengende gift med psykiateren Hans Olav Fekjær i intet mindre enn 45 år. Hennes egen erfaring med samlivsbrudd er dermed utelukkende av akademisk art. Det samme gjelder samboerskap, et annet fenomen hun mildt sagt har vært opp-tatt av.

– Jeg har aldri vært samboer selv. Da min mann og jeg giftet oss i 1965, var det tidlige ekteskap som dominerte. Vi lå faktisk nøyaktig på gjennomsnittsalderen for både brud og brudgom det året, informerer demografen med et smil.

– Ordet samboerskap var derimot ikke oppfunnet på den tiden. En snakket om ugift samliv, samvittighets ekteskap eller endog bukseforlovelse. Den virkelige veksten i det moderne samboerskapet kom først på 70-tallet, fortsetter hun – og er på god vei inn i et problemområde hun nylig gjorde grundig rede for, i høytidelige Gamle Festsal.

Det hører nemlig med til denne historien at den 67 år unge "forskerspiren" nå i juni forsvarte graden dr. philos. Og med det gikk hun faktisk i begge sine barns fotspor! Både datteren Silje (36) og sønnen Harald (39), rakk å disputere for Turid Noack selv fikk somlet seg til å erverve den høyeste akademiske grad som er mulig å oppnå her i landet.

– Aner vi et aldri så lite press innad i familien her?

– Å nei, på ingen måte. Mine barn valgte å ta en doktorgrad fordi det i dag er helt nødvendig å gjøre, om man ønsker å jobbe med forskning. Det var det ikke den gangen jeg gikk ut. Mens jeg gjorde vel dette mest for å...

Den nyslåtte doktoren innvilger seg selv

en tre sekunders tenkepause.

– Dette var et arbeid jeg hadde holdt på med veldig lenge. Alternativt kunne det endt opp som en større SSB-publikasjon, men jeg syntes det ville være morsomt å ha litt kvalifiserte lesere. Få en komité til å se på det – så da valgte jeg å levere det inn som en gammeldags dr. philos, forklarer Noack.

Stille revolusjon

Arbeidet vi snakker om er altså en studie av det moderne samboerskapets fremvekst i Norge. Monografien bærer tittelen «En stille revolusjon», og rommer både demografiske, historiske og sosiologiske tilnærminger til fenomenet ugift sambo. Ifølge forfatteren er det vanskelig å peke på ett spesielt funn som avhandlingen bringer på banen. Snarere tror hun at bidragets fremste verdi ligger i den brede innfallsvinkelen som anlegges.

– Det at jeg har tatt mål av meg – og i større eller mindre grad greid – å skrive det moderne samboerskapets historie i Norge, å samle dette mellom to permer. Det tror jeg er styrken ved avhandlingen, sier Noack.

Et aspekt hun særlig har vært opptatt av, er hvorfor det har vakt så lite reaksjoner at folk i økende grad tillater seg å bo under samme tak uten først å være smidd i Hymens lenker.

– Vi hadde masse strid rundt abortloven, masse strid rundt partnerskapsloven og nå sist rundt ekteskapsloven, mens samboerskapene tilsynelatende har fått lov til å vokse frem i fred. Noe av dette tror jeg skyldes at en lenge så på samboerskap som en slags forlovelse, underforstått at de fleste ville komme til å gifte seg ganske raskt, sier Noack.

I tillegg kommer det faktum, at det ikke finnes noen offisielle registre over samboerskap, slik at det ikke alltid var så lett å få øye på det som skjedde heller.

– Det var langt mellom de store intervju-

undersøkelsene og den løpende statistikken fikk dårlig frem de nye mønstrene. Fortsatt har familiestatistikken langt igjen for den gir en dekkende beskrivelse av våre dagers samlivsmønstre, medgir familiesosiologen – med et lite hjertesukk. Et siste poeng i verdt å nevne, er at samboerne som gruppe betraktet har gått ganske stille i dørene.

– Samboerne har aldri fremstått som noen aktiv interessegruppe eller barrikadestormere som makte til strid.

Velferdsstaten, vær så god!

Hva er så grunnen til at det stadig er blitt flere som velger å leve – og forbli – i samboerskap?

– Her er det selvsagt en rekke faktorer som spiller inn. Hvis jeg skal trekke frem et par av de viktigste, så tror jeg man ikke kommer utenom kvinners inntog i utdanning og arbeid. Dette har gjort kvinner mindre avhengig av ekteskapet. Her hos oss har også velferdsstaten vært et sikkerhetsnett som har gjort ekteskapet litt mindre påkrevd. Enslige forsorgere har hos oss en automatisk rett til støtte, gitt at barnet er under en viss alder. Så incentivene for å velge ekteskap er blitt svekket av mange grunner.

– Er samboerskap da et særnorsk fenomen?

– Nei, det har vært en sterk økning i de fleste industrialiserte land, men de skandinaviske landene har ligget i front. Særlig det å få barn i samboerskap er mye mer vanlig i de her i nord. Mange land mangler også en velferdsstat å falle tilbake på om familieforsorgen skulle svikte, poengterer Noack.

– Siden du tross alt er sosiolog, har du formodentlig sett på betydningen av sosial klasse?

– Det man kan si om det, er at veien inn i samboerskap er lite klassebestemt, mens overgangen til ekteskap er mer vanlig blant høyt utdannede. Alle prøver seg på samboerskap, så kommer klasseforskjellene litt mer gradvis.

– Hva kan være årsaken til det?

– Det er vanskelig å si noe helt klart om

det, men det kan se ut som om det å gifte seg på en måte er blitt en anledning til å markere hvor langt en er kommet i livet. Mange ønsker å ha utdanning, jobb og bolig på plass, før ekteskapet blir et siste trinn, der man vil markere at noe er annerledes. Derfor har også selve markeringen blitt viktigere, i form av store, påkostede bryllup. Og det er klart at har du bedre råd, så har du større muligheter til å gjøre det.

Aktiv "postdoc."-periode

– Apropos markeringer: Hvordan var din egen disputas?

– Det ble en interessant meningsutveksling med opponentene. Nå er jo dette et felt jeg har jobbet så mye med, og mange bemerket at det derfor nødvendigvis ble annerledes enn når unge kandidater disputerer, sier Noack, som i mediene gjerne tituleres som "vår mest erfarne samlivsfor-sker", som satt i samboerutvalget på 90-tallet, og som forskningsmessig har vært opptatt av tematikken helt siden 70-tallet.

– Jo, det ble kanskje en litt annen stemning her, medgir 67-åringen nøkternt.

– Og så benytter jeg anledningen til å holde en stor fest for gamle og unge kolleger og venner. Det var kjempelyggelig, og inspirerte til fortsatt innsats; en aktiv "postdoc."-periode, som en av talerne antydte.

anders.galaasen@gmail.com

Norsk sosiologisk kanon - de konstituerende tekstene

Hva er de viktigste sosiologiske tekstene? Hvilke norske arbeider ligger til grunn for de tenkemåter som er rådende i dagens sosiologi?

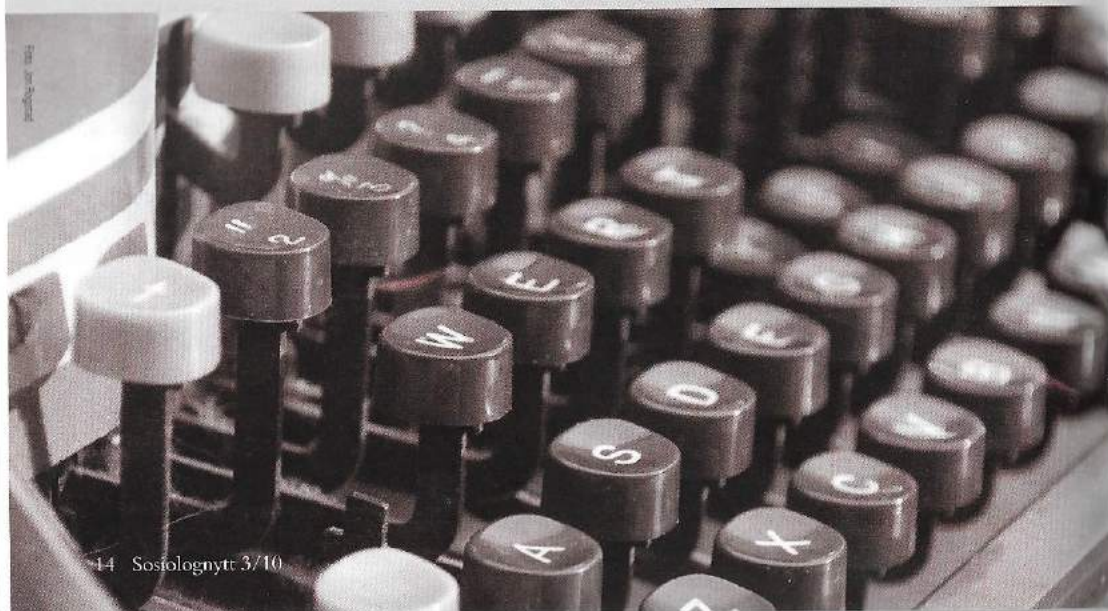
I forrige nummer startet vi serien Norsk sosiologisk kanon, med en presentasjon av de fem eldste tekstene som komiteen fant verdig. I dette nummeret presenteres de fem neste – som er publisert i tidsrommet 1957-1964. De femten siste av i alt 25 arbeider som har vært konstituerende for norsk sosiologi, blir avslørt i de neste to numrene av Sosiolognytt.

Tekstene skal dekke hele perioden fra faget ble etablert og fram til i dag.

Følgende fem kriterier er lagt til grunn:

1. Faglig kvalitet og originalitet,
2. Faglig virkningshistorie,
3. Samfunnsmessig virkningshistorie,
4. Håndverksmessig/ metodisk soliditet,
5. Litterær verdi

Komiteen består av professor Willy Pedersen (leder), Ida Hjelde, Cathrine Holst, Andreas Hompland og Olav Korsnes.

Gabriel Øidne

Litt om motsetninga mellom
Austlandet og Vestlandet.

Av: Andreas Hompland

Det er ikke alltid omfanget som teller. Gabriel Øidne får plass i norsk sosiologisk kanon på grunnlag av en 16 siders artikkel i tidsskriftet *Syn og Segn* nummer 3, 1957 som få har lest, men som mange har et forhold til gjennom fotnoter og referanser. Den lille artikkelen var en enestående og tidlig forløper for teorier og analyser som kom til å prege valgsosiologien og valgforskningen med Stein Rokkan og Henry Valen som sentrale figurer. Den inspirerte også mer generelt til forskning om regionale forskjeller i Norge med vekt på forholdet mellom sentrum og periferi.

Gabriel Øidne var ikke sosiolog av faglig bakgrunn, men på en høyst original måte tok han i bruk sosiokulturelle forklaringsmåter på politiske og samfunnsmessige fenomener. Den gåten han ville løse i "Litt om motsetninga..." er stabiliteten i de regionale forskjellene i stemmegivning og politiske tradisjoner mellom Østlandet og Vestlandet, som han dokumenterer ved å gå gjennom resultatene av stortingsvalgene fra 1891 til 1953 og folkeavstemningene om alkoholforbudet på 1920-tallet. Han tar for seg og avviser historiske forklaringer om skalletyper og naturforhold, og han drøfter ulikheter i "folkelyndet", men ender med en analyse av ulike "kulturregioner". Han omfortolker skillet mellom øst og vest ved å innføre begrepene "den mørke kyststipa" der bedehuskulturen dominerte, og den mer frilynte "folkehøgskuleregionen" i fjell- og fjord-Norge. Dette skillet koplet han med historiske forskjeller i eiendomsforhold mellom sosialt egalitære småbonde- og fiskerimiljø i sør og vest, og det klassedelte samfunnet

FAKTA

Gabriel Øidne (1918-1991)

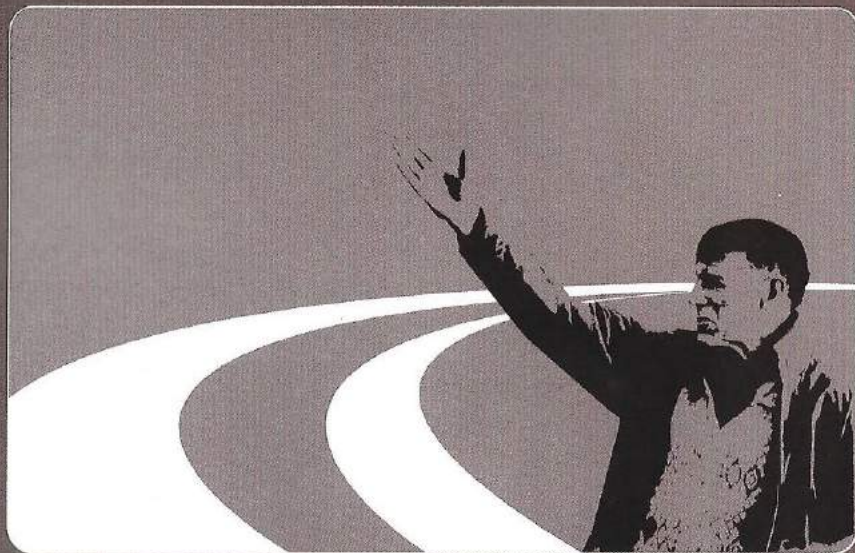
Statsstipendiat i historie, samfunnsgeograf av utdanning. Cand.philol. i 1951 med hovedoppgaven *Audnedalen*. Stipendiat ved Norsk hist-orisk kjeldeskriftinstitutt (1951-53) og ved Norges allmennvitenskapelige forskningsråd (1955-59). Fra 1959 til 1973 var han lektor i real-skolen og ungdomsskolen i Kristiansand til han ble statsstipendiat i 1973. Artikkelen "Litt om motsetninga mellom Austlandet og Vestlandet" stod på trykk i *Syn og Segn* (nr. 3, 1957).

i østlandsdalene, på flatlandet og i skogsbygdene der husmannsvesenet hadde sin tyngde.

Øidnes hovedoppgave om Audnedalen handlet om historiske, næringsmessige, kulturelle og geografiske forhold i hans nære oppvekstmiljø. Både der og ellers var han opptatt av de store barnevandringene på 1800- og 1900-tallet da fattigfolks barn dro langt hjemmefra om sommeren for å gjete. Han skrev flere mindre artikler av lokalhistorisk karakter og om politiske forhold ved begynnelsen av 1900-tallet i Norge. Som statsstipendiat fikk han utgitt en bok om Oslos politiske historie på 1900-tallet, med vekt på forskjellene mellom øst og vest i byen.

Det er ikke vanskelig å finne svakheter i "Litt om motsetninga..." og andre av Øidnes arbeider. Han gjorde grundige kildestudier og samlet mange tall, men var ingen overbevisende statistiker, og det er mange eksempler på økologiske feilslutninger. Hans skille mellom kultur-

syn og segn

regioner, mellom en pietistisk kystkultur og en lysere og mer nasjonal innlandskultur, trenger også nyanseringer. Men innskrivingen i den norske fagtradisjonen av avholdssak, landsmål og lekmannsbevegelsen som motkulturer har han mye av æren for.

Gabriel Øidne hadde aldri noen fast tilknytning til universiteter eller høyskoler. Før han ble statsstipendiat i 1973, var han i en lang periode lærer på Kongens gate skole i Kristiansand, og hans elever forteller at han kunne glimte til med fortellinger, men også at han til tider hadde betydelige disiplinproblemer. Det verserer en tragisk historie om at hans gamle mor, som han bodde hos,

«Det verserer en tragisk historie om at hans gamle mor, som han bodde hos, kom i skade for å fyre i ovnen med det som skulle bli hans doktoravhandling»

kom i skade for å fyre i ovnen med det som skulle bli hans doktoravhandling.

Gabriel Øidne var en faglig frikar og en original outsider i det akademiske liv, et unnselig

flogvit fra bygdene som trålet arkivene og drev på med sitt. Han største faglige fortjeneste var og blir en liten forunderlig, nyskapende og inspirerende tidsskrift-artikkel. Kombinasjonen av kreativ bruk av indikatorer, sosial innsikt, gode historiske eksempler og en folkelig, men samtidig presis skrivestil, gjør "Litt om motsetninga..." til en perle i det faglige skjæringsfeltet mellom historie, kulturgeografi og sosiologi.

Aubert, Torgersen, Tangen, Lindbekk & Pollan

«Akademikere i norsk samfunnsstruktur»
(Tidsskrift for Samfunnsforskning, I, 1960)

Av: Olav Korsnes

Det som imponerer ved denne teksten, er ikkje språkleg og teoretisk briljans. Men bakom den nøkterne språkføringa og forsiktede utprøvinga av materialet som vert presentert, ligg ein stor ambisjon og ein stor kollektiv innsats med omsyn til innsamling og systematisering av det empiriske materialet. For sjølv om det ikkje vert direkte sagt, så er ambisjonen ikkje mindre enn å gi eit sosiologisk fundert utsyn over kva for samfunn det norske samfunnet var, og kva for samfunn det har blitt. Det er ikkje smålatent på vegne av ein disiplin som knapt nok har funne akademisk fotfeste når prosjektet vert starta opp og artikkelen vert publisert.

Artikkelen, som var ein av fleire frå same prosjekt publisert i det nystarta *Tidsskrift for samfunnsforskning*, representerte også eit pionerarbeid innan norsk profesjonssosiologi, sosial mobilitetsforskning, og eliteforskning. For øvrig var første forfattar sentral i tidsskriftet sin redaksjon, og ein av medforfattarane – Karl Tangen – var redaksjonssekretær. Neppe tillitsvekkande ut frå dagens peer review krav, men talande for den etableringsfasen norsk samfunnsforskning generelt og norsk sosiologi spesielt var inne i.

På grunnlag av analysar av eit omfattande materiale om utviklinga i talet på akademikarar og om yrket til fedrane deira, frå tidleg 1800-tal til midten av 1900-talet, kommenterar og korrigerar forfattarane fleire førestillingar om kva som har prega utviklinga av det norske samfun-

FAKTA

Tidsskrift for samfunnsforskning ble grunnlagt av Institutt for samfunnsforskning i 1960, etter initiativ fra Vilhelm Aubert. Artikkelen "Akademikere i norsk samfunnsstruktur" stod på trykk i den aller første utgaven.

net generelt, og stands- og klasseutviklinga spesielt i denne tidsperioden, samanlikna m.a. med Sverige. Mellom anna tyder den sterke rekrutteringa til akademikaryrka frå forretningsstanden, og ekteskapsbanda mellom dei to gruppene på at det har vore grunnlag for ein sterk sosial einenskap på tvers av klostet mellom "åndselite" og kjøpmenn i Noreg – ikkje berre i det 19., men langt inn i det 20. hundreåret. At akademikarane frå bondesamfunnet, og endåtil preliminaristane hadde hang til å gifte seg inn i dette blanda høgare akademikar- og forretningsmiljøet i byane, kan også tolkast som ein særreigen egalitær tendens.

På den andre sida har det gått sakte med demokratiseringa av universitetsutdanninga i Noreg, og den sosiale bakgrunnen til dei nye studentane som vert rekruttert til juristar, legar og prestar på 1950-talet kan ifølgje forfattarane tyde på at demokratiseringa har nådd ein "meget lav topp". Studentstatistikken frå 1958 og 1959 viser at ein må attende til 1800-talet for å finne tilsvarende snever rekruttering av studentar i juss, medisin og teologi. ➤

«For øvrig var første forfattar sentral i tidsskriftet sin redaksjon, og ein av medforfattarane – Karl Tangen – var redaksjonssekretær»

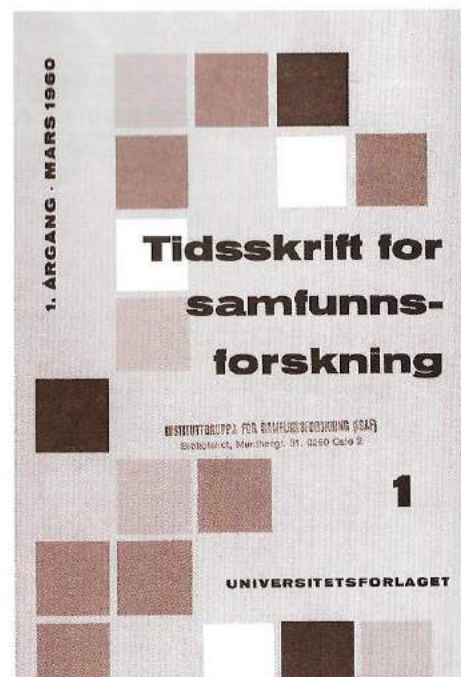
Og det er ikkje fyste gong at "utviklinga" har gått denne vegen – på midten av 1800-talet skjedde det same. Det kan også synest som det har blitt etablert eit internt skilje mellom jus, teologi og medisin og dei andre høgare utdanningane, når det gjeld grad av eigenrekruttering. Filologane og realistane, som fyller stillingane i skuleverket, har ein meir 'folkeleg' bakgrunn enn dei som fyller stillingane i embetsverket, og dette kan bidra til å forsterke kulturelle skiljelinjer mellom skuleverk og embetsverk. Arbeidarrørsla må såleis også i framtida belaga seg på å styre landet "gjennom et embetsverk som på mange punkter vil ha noe avvikande oppfatningar." Ikkje så underleg då at ein kan finne kimen til dei seinare maktutgreiingane i dette arbeidet – og kanskje synd at dei ikkje meir systematisk har forfølgt dette pionerarbeidet sitt langsiktige historisk-komparative perspektiv på utviklinga av det norske samfunnet.

Sverre Lysgaard

Arbeiderkollektivet

Av: Olav Kørnes

Som påpeika i foreordet i festskriftet til Lysgaard frå 1983, er *Arbeiderkollektivet* (1961) "ikke den typen "klassiker" som mange viser til, men få har lest" og det vert halde fram som eit sjeldsyn at ein sosiologisk monografi kunne vere hovudverk på sitt område meir enn 20 år etter utgjevnaden. Visseleg gjaldt det for Noreg og Norden, og hadde boka blitt skrive på engelsk hadde ho kanskje kunne blitt ein internasjonal standardreferanse, sjølv om korkje temaet eller det grunnleggjande sosiologiske teoritilfanget var spesielt nytt eller ukjent i amerikansk sosiologi.

FAKTA

Sverre Lysgaard (1923 – 1994)

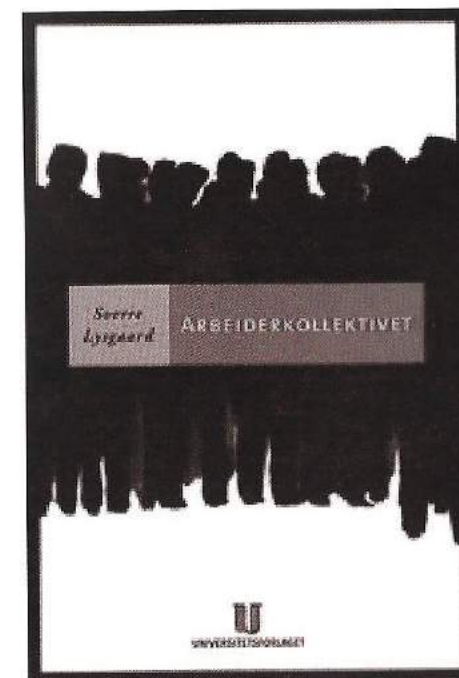
studerte sosiologi og psykologi ved Purdue University i Indiana, USA 1948–52. Professor i sosiologi ved UiO frå 1965. Særleg kjent for bidrag i arbeids- og organisasjonssosiologi.

At boka framleis vert lesen av mange studentar, og framleis må reknast som eit hovudverk i norsk og nordisk sosiologi generelt, og arbeids- og organisasjonssosiolog spesielt, 27 år etter festskriftet, gjer det ikkje mindre sjeldsynt.

At studentar framleis les boka, eller i det minste delar av ho, skuldast sjølv sagt at boka framleis er å finne på sosiologipensa rundt om på universiteta våre, og det er mange gode grunnar til at ho er der. Kanskje den viktigaste grunnen er at den er eit så glimrande døme på korleis teoretisk og empirisk sosiologisk handverk kan utovast og sameinast, at den er god å ty til når ein vil få studentar til å forstå kva "sociological imagination" dreier seg om, ikkje berre i teorien, men i praksis. For ganske visst imponerer boka med si suverene turnering av avansert sosiologisk teori og kvalitativ forskingsmetode, men den maktar samstundes å knyte saman analysar av kvardagserfaringar mange kan kjenne seg att i, med analysar av den større samfunnsmessige samanhengen som det til grunnleggjande studiet av ei industribedrift i Moss på 1950-talet inngår i.

Boka avspeglar forfattarens utdanningsbakgrunn: maskiningeniør frå NTH før studiar i sosiologi og psykologi i USA som munna ut i ein doktorgrad ved Purdue-universitetet i 1952, og er eit hovudbidrag til ei tidstypisk kopling mellom industrisosiologi og arbeidspsykologi som i Noreg også kom til å prege dei arbeidslivsorienterte forskingsmiljøa utanfor universitetet. For kjernen i teorien om arbeiderkollektivet er at det under visse føresetnader oppstår for å ivareta dei tilsette sine behov for tryggleik, tilhøyring og kjensle av å strekke til, stilt andsynes eit teknisk-økonomisk system som synest å vere umetteleg, ubønhøyrleg og einsidig i sine krav. Det betyr ikkje at teorien er avgrensa til industriarbeidarar – det er ein teori om danning av kollektiv mellom underordna generelt. Sjølv om Lysgaard openbert var inspirert av fleire amerikanske sosiologar og organisasjonsteoretikarar som hadde studert fenomenet, utmerka boka seg såleis med sine høge teoretiske ambisjonar, og skulle vise seg å verte ståande som hans store livsverk.

At boka framleis er eit hovudverk i norsk arbeids- og organisasjonssosiologi, bør på si side vere ei utfordring til dagens sosiologiske prakti-

karar: kva er høvande teori, forskingsmetode og case med tanke på å gripe dei grunnleggjande dilemma dagens arbeidstakarar i Noreg kjenner på kroppen i sitt tilhøve til sin arbeidsplass og sine kollegaer, og korleis kan analysar på dette nivået knytast til teoriar om og analysar av overgripande samfunnsformerande prosessar.

«Den er god å ty til når ein vil få studentar til å forstå kva "sociological imagination" dreier seg om, ikkje berre i teorien, men i praksis»

Harriet Holter

Kjønnsroller og sosial struktur

Av: Ida Hjelde

"I alle samfunn og kulturer er en persons kjønn ikke bare et biologisk, men også et sosialt kjennetegn". Slik åpner denne teksten, som er ett av i alt fire bidrag signert Harriet Holter i den svensk-norske antologien *Kvinnens liv og arbeid* (Dahlström et al. red., 1962). Boka, som Holter var medredaktør for, er det første skandinaviske forsøk på å se kjønnsrollene i et samfunnsvitenskapelig perspektiv, og regnes for et nybrottsarbeid – også i internasjonal sammenheng.

Tidstypisk for denne tidlige fasen av kjønnsforskningen, angriper Holter temaet fra en funksjonalistisk vinkel: Kjønnsrollene forsyner det sosiale systemet med et prinsipp for tildeling av oppgaver og rettigheter. Samtidig stiller hun kritiske spørsmål til toneangivende tenkere innenfor denne tradisjonen (Parsons, Zelditch) og angriper sentrale antagelser som at kjønnsmessig arbeidsdeling er nødvendig for å innetkomme familiens og yrkeslivets behov.

Fokus er rettet mot enkeltmennesket vel så mye som samfunnet. Hvilke forventninger utløser kjønn for den enkelte person, og hva er de direkte og indirekte konsekvensene? Blikket er kritisk og også rettet mot menns rolle: "Det kan også tenkes at mannens rolle i det moderne samfunn er så krevende at den representerer minst like mye av et mentalhygienisk problem som kvinners rollen."

Forholdet mellom kjønnsroller og sosiale klasser belyses flere steder i teksten. Holter beskriver hvordan utviklingen av kjønnsrollene "har artet seg forskjellig for kvinner i forskjellige sosiale lag". Den videre drøftingen av hva klasse betyr for kjønn "i dag", kjennetegner tekstens stil og tone: Saklig, med resonnementet

FAKTA

Harriet Holter (1922-1997).

Embetsseksamen i sosialøkonomi, 1946. Dr. philos. 1970. Professor i sosialpsykologi, Universitetet i Oslo, fra 1973. Mest kjent som pionér innen kvinneforskningen, men var også sentral i å bygge opp felt som familiesosiologi og arbeidslivsforskning, og for metodeutvikling i samfunnsfagene.

i sentrum. Stadige henvisninger til empiriske undersøkelser (Norge og internasjonalt) og historisk utvikling. Spørrende og drøftende der fakta ikke finnes. Pedagogisk fremstillende, med trinnsvis oppbygd argumentasjon.

Når hun til slutt lander på en hypotese, er det med en åpenhet for at den ikke stemmer: "Det kan også godt tenkes at vi her – for en gangs skyld – står overfor sosiale fenomener der klassetilhørighet ikke gir utslag."

I forordet til en norsk utgivelse (1974) av Holters kapitler fra *Kvinnens liv og arbeid*, reflek-

terer hun over den saklige stilen i tekstene fra 1962, og mener at den ga en større og annerledes lesekrete enn den tradisjonelle kvinnesakslitteraturen. Samtidig ser hun kritisk på prosjektet og egne bidrag: Analyserammen som ble valgt utelukker i følge Holter anno 1974 en diskusjon om handlingsalternativer som kan endre situasjonen.

I dette forordet skriver hun også at forfatterne til *Kvinnens liv og arbeid* var forsiktige med å anlegge et kvinnepolitisk syn. Men maktperspektivet er allikevel tydelig til stede i "Kjønnsroller og sosial struktur": "Ikke bare arbeidsoppgaver, men også rang eller prestisje er i mange samfunn fordelt etter kjønn. [...] Det vil si at det ene kjønn – oftest det mannlige – har høyere anseelse enn det andre."

Tekstens gjentagende insistering, både eksplisitt og implisitt, på at biologi alene ikke kan forklare forskjeller mellom kvinner og menn, minner om at biologiske forståelser av kjønn en gang representerte det tatt-for-gitte, og at kjønn ikke alltid har vært et selvstendig perspektiv i samfunnsvitenskapen. "Rollebegrepet", skriver Holter i en senere tekst (fra *I kvinnens bilde*, 1977), "ga plass for tanken om at roller kan læres og avlæres".

«Forbausende mange av problemstillingene er stadig aktuelle (kjønn: arv eller miljø?), og analysene fortsatt opplysende»

grunnleggende sosiologisk, som gjør den egnet til undervisning av nyere sosiologistudenter – og ikke bare i kurs om kjønn. Den grundige og pedagogisk opp-

bygde analysen av kjønnsroller gir en god inn- gang til å forstå kjernebegreper i sosiologien (f. eks. roller, norm, sanksjon) og teoretiske perspektiver (f. eks. funksjonalisme, konfliktteori). Trinn-for-trinn innføringen av hva det vil si å forstå kjønn sosialt, er en god eksemplifisering av sosiologisk tenkemåte. At femti år har gått siden teksten er skrevet har i så måte gjort teksten mer egnet. De tidstypiske beskrivelsene tydeliggjør poenget, om at kvinners og menns roller og atferd er sosialt betinget og dermed foranderlig.

Vilhelm Aubert

Sosiologi

Av: Cathrine Holst

En mann ved navn Willy Pedersen er leder av juryen som kårer norsk sosiologi-kanon. Posisjonen eller stillingen hans er jury-leder, men som jury-leder går Pedersen også inn i en rolle: "Roller ligger som en ring av forventninger" rundt Pedersen. Pedersen kan handle mer eller mindre i tråd med forventningene – rolleatfer-

den kan variere – og han kan oppleve rollekonflikt, som "kan bety to forskjellige ting", enten at Pedersen som jury-leder møter ulike forventninger til hva som er riktig rolleatferd, eller at han samtidig har andre posisjoner som det knytter seg andre forventninger til, slik at Pedersen må forholde seg til "to (eller flere) motstridende sett av normer".

FAKTA

Vilhelm Aubert (1922-1988). Professor i retts-sosiologi ved Universitetet i Oslo fra 1963, professor i sosiologi fra 1971. En avgjørende skillekelse i norsk samfunnsvitenskap etter krigen, institusjonsbygger og faglig toneangivende, ikke minst innenfor sosiologi og retts-sosiologi, i Norge og internasjonalt.

Dette kunne vært starten på beretningen om kanonjury-leder Willy Pedersen på aubersk. Kull etter kull av norske sosiologistudenter har fått lære seg dette språket. Vilhelm Aubert har preget norsk sosiologi som få andre, og på mange måter, men også som lærebokforfatter. Sitatene innledningsvis er hentet fra hans *Sosiologi* som kom ut første gang i 1964.

Sosiologi var lenge den eneste innføringen i sosiologi på norsk. Den kom i amerikansk utgave i 1967, i engelsk utgave i 1968. Etter hvert kom andre innføringer, også på norsk, og også av Aubert selv. Da jeg var student hadde vi deler av Auberts *Sosiologi 1. Sosialt samspill* (1979) på pensum. Men Auberts "nuts and bolts" hadde mange av oss møtt på enda før, som oftest uten å vite det, i samfunnsfagsbøker på ungdomsskolen og videregående.

På universitetet fortalte foreleseren at Auberts tilnærming var uttrykk for et bestemt "perspektiv". Sosiologien, fortalte han, består av

flere "perspektiver". Aubert ble presentert som en representant for det strukturfunksjonalistiske perspektivet og knyttet til navn som Emile Durkheim, Talcott Parsons og Robert Merton.

Dette er én grunn til at *Sosiologi* ikke lenger kan brukes som grunnbok: Viktige innsikter fra andre sosiologiske tilnærminger utelates, og problemene med synspunktene Aubert forfekter blir ikke diskutert som vi forventer det i dag. En annen grunn er deler av fremstillingens tidsbundenhet. "En stabil familiestruktur synes å kreve et systematisk samvirke mellom yrkesfordeling og lagdeling", skriver Aubert. "Men det kan realiseres i flere former", og vi kan skjelne mellom "tre prinsipper": "Det første prinsippet består i at farsyrket arves av sønnen og at datteren får en mann i farens yrke. Det annet består i at sønnen arver farens rang, men kan velge mellom flere ulike yrker som hører til samme sosiale lag. Datteren kan på samme tid velge mellom menn i flere yrker med omtrent samme sosiale rang. Det tredje prinsipp forutsetter en så vidt sterk utjevning mellom selve de sosiale lag at det i alle fall er usannsynlig at sønnen kan finne noe yrke som ligger langt fra farens i rang. Datteren kan velge ektefelle relativt uavhengig av yrke".

Det har skjedd ett og annet både med samfunnet og med sosiologiske betraktningmåter siden 1964.

Det er likevel bemerkelsesverdig mye i *Sosiologi* som står seg. Gitt perspektivet, og om vi ser bort fra de mest tidsbundne eksemplene og diskusjonene, er dette fortsatt en utmerket introduksjon til sosiologiske begreper og tenkemåte. Et eksempel er avsnittene om regler og normer. Her er det

sosiologen, men også juristen Aubert som fører pennen. Den sentrale referansen er psykologen Ragnar Rommetveits *Social Norms and Roles* (1953).

Standardkritikken mot det strukturfunksjonalistiske perspektivet er at det ikke får ordentlig grep om fenomener som makt, konflikt og

SEMINAR: MIDLERTIDIG TILSETTING I FORSKNINGS-NORGE

Forskerforbundet arrangerer seminar om midlertidig tilsetting i forsknings-Norge. Arbeidsgruppen som er satt ned av Kunnskapsdepartementet for å foreslå tiltak for å redusere bruken av midlertidige ansettelser ved universiteter og høyskoler ("tall og tiltak"), skal levere sin innstilling mandag 1. november. Forsknings- og høyere utdanningsminister Tora Aasland holder åpningsinnlegget om regjeringens politikk på området. Andre innledere er Tor Arne Solbakk (LO), Erlend Smeland (Oslo universitetssykehus), Jan I. Haaland (UHR) og Arvid Hallén (Forskningsrådet), samt Steinar Stjerna, som vil avslutte seminaret med et tilbakeblikk på Stjerna-utvalgets innstilling. Tid og sted: tirsdag 2. november 2010 på Hotel Bristol i Oslo. Her er det førstemann til mølla!

HVORDAN PUBLISERE PÅ ENGLSK?

Natalie Reid har skrevet en bok om hvordan man skal bli publisert i anerkjente internasjonale tidsskrift: *Getting Published in International Journals*. NOVA er utgiver. I boken presenterer Reid fem hovedstrategier som er med på å øke forskernes sjanser til å få antatt artikler i anerkjente tidsskrift innenfor sitt fagfelt, og det kan være nyttig lesning for noen og enhver.

sosial endring. Perspektivet er dessuten blitt kritisert for å ha et uavklart forhold til kausalitet: Hvordan forklare at et sosialt mønster opprettholdes fordi det oppfyller bestemte funksjoner?

Det står kanskje ikke så mye om makt i *Sosiologi*, men det står en hel del om konflikt og endring, og det som står er innsiktsfullt, uansett perspektiv. Det Aubert skriver om kausale mekanismers rolle i et funksjonalistisk resonnement hadde passert en hvilken som helst Elster-test.

Å lese *Sosiologi* som et enkelt uttrykk for

strukturfunksjonalisme, blir dessuten reduserende. Her er både Karl Marx, Max Weber, Erving Goffman og mange andre, vel integrert. Dette forsøket på å integrere innsikter fra ulike bidrag og retninger i noe som henger sammen, har en egenverdi. Vi kan godt lære studentene at ulike sosiologer anlegger ulike perspektiver. Vi kan også godt lære dem at de selv kan trekke veksler på innsikter fra ulike perspektiver. Men det de låner herfra og derfra bør vel på et eller annet vis henge i hop? Den sosiologiske perspektivismen studentene formidles i dag har sine sider.

Det nye høyre og sosiologien

Av: Arve Hjelseth

Facebook-høyre er betegnelsen på et relativt toneangivende sjikt av akademikere og andre skribenter som bruker blant annet facebook til å utfordre et påstått venstreorientert hegemoni i offentligheten. I den grad prosjektet lykkes, er det også en utfordring for sosiologien, enten den er skyldig etter tiltale eller ikke.

I verdikommisjonen, som ble etablert av Bondevik-regjeringen i etterkant av valget i 1997, satt intet mindre enn tre sosiologer. De tre hadde kanskje ikke så mye til felles verken faglig eller politisk, men alle hadde uttalt seg i positive ordelag om kontantstøtten. Var man ondsinnet, kunne man hevde at regjeringen her forsøkte å bruke sosiologisk fundert autoritet til å legitimere egne politiske mål.

Jeg innleder på denne måten for å illustrere at det ikke er opplagt at alle sosiologer er i lomma på den rødgrønne regjeringen. Redaktøren ga meg nemlig i oppgave å skrive noe om det såkalte facebook-høyre, og der er slike påstander nok så gjengs. Begrepet ble lansert av Klassekampen på forsommeren. I formen så det ut som nyhetsjournalistikk, selv om lite egentlig ble avslørt. Avisa hadde funnet ut at blant de mange akademikere og meningsbærerne som diskuterte samfunnsproblemer på facebook, hørte opp til flere hjemme på høyresiden. Flere skriveføre og meningsberettigede personer uttrykte rett som det var støtte til både Israel og USA, og noen var til like skeptiske til konservative muslimers kvinnesyn. Knappt noen stor overraskelse, men om vi ser bort fra følelsen av at Klassekampen kanskje mente de hadde funnet et hemmelig nettverk med skumle hensikter, er det underliggende spørsmålet interessant nok. Ikke at en del av meningsbærere hører til på høyresiden, men at det vokser frem en offentlighet som sosiologer direkte eller indirekte kommer i

berøring med, som har som ambisjon å bryte ned den venstreliberale offentlighetens påståtte hegemoni. Noen fra facebook-høyre, eller kulturkjemperne som de også kalles, er dessuten sosiologer selv.

Vår tids nye offentligheter

Jeg har i over ti år vært en ivrig leser av såkalte diskusjonsforum på nettet. Dels har denne lesningen vært faglig begrunnet, men det er også lærerikt på andre måter. Blir man ikke klokere på de emner som diskuteres (og det blir man sjelden), blir man det på det mye omtalte og lite forståtte folkedypet. Slike diskusjonsgrupper har knapt noe representativt utvalg av dette folkedypet; om det var tilfelle ville FrP for lengst ha hatt rent flertall på Stortinget. Men man kommer i berøring med verdenssyn som de fleste sosiologer ellers bare støter på hos frisører og en og annen drosjesjåfør (jeg ser i denne omgang bort fra de som stuper ned i dette dyper i sine egne forskningsprosjekter, ære være dem, og mer om det senere). Nettdiskusjonene kjennetegnes av anonymitet, en ofte hatsk tone overfor særlig islam, offentlig ansatte, venstreorienterte og samfunnsforskere. Den radikale høyresiden dominerer. Til tross for at redaktørene på flere av disse nettstedene har et svare strev med å renske ut innlegg som opererer på kant med både injurielovgivning og andre formaliteter, er det blitt ganske vanlig å hevde at slike diskusjonsfora er en viktig arena for folk som ikke kommer til orde i mer anerkjente og offisielle kanaler.

Men som nevnt er foraene i all hovedsak anonyme, og det gir derfor ingen personlig *cred* å skrive der. Når Klassekampen forsøkte å gjøre en sak ut av facebook-høyre, var det ikke fordi de høyreorienterte på facebook argumenterer på en vulgær måte. Det var fordi relativt profilerte meningsbærere har fremstått som toneangivende deltakere i facebook-diskusjoner av samfunnsproblemer, med oppfatninger som avviker fra dem

som hevdes å være hegemoniske i den mer siviliserte delen av offentligheten. Og på facebook gjør man som kjent dette under fullt navn, på en halv-offentlig arena. Dermed får facebook en helt annen potensiell gjennomslagskraft enn anonyme nettdiskusjoner. Tre av dem som ble spesielt identifisert som en del av facebook-høyre i Klassekampen var Jon Hustad, Halvor Fosli og Bjørn Gabrielsen.

Facebook er ikke bare et nettsamfunn hvor man leter etter folk man gikk i klasse med på ungdomsskolen og andre man har mistet kontakten med (av og til bare for å oppleve at det kanskje er en grunn til at man har mistet kontakten med dem), eller forteller hverdagslige ting om hvor mye man har trent eller hvor langt et oppussingsprosjekt er kommet (noen vil vel si at slike statusoppdateringer et stykke på vei gir Cathrine Holst rett i at akademikere nå for tiden bruker for mye tid på hus og hytte og for lite på å være intellektuelle). Facebook er for mange også en viktig arena for diskusjon av politiske og kulturelle spørsmål. Små spørsmål og store spørsmål. Mønstre og mote. Innvandring og klimapolitikk. Demokrati og avisenes filmanmeldere. Festivaler og fotball-VM. Det er et bestemt sjikt av journalister, forfattere, akademikere og andre skri-

vefore som setter av en hel del tid på slike diskusjoner. En hel del av dem er i universitets- og høyskolesystemet, men enda flere er journalister og frilansskribenter.

Facebook-høyre og kulturkampen

Det enkle poenget til Klassekampen er altså at det på facebook er vokst fram et sjikt av høyreorienterte som beveger tyngdepunktet i offentlig debatt mot høyre. Hva betyr i så fall det for samfunnsvitenskapen? Hustad og Fosli er nevnt, disse kan fylles ut med navn som Asle Toje og Aslak Nore. Av disse er bare Fosli sosiolog, men kretsen – som internt ikke nødvendigvis har så mye til felles – utfordrer flere paradigmatisk antakelser som de fleste sosiologer tidligere langt på vei har kunnet enes om.

Hva er det striden står om? Her låner vi øre til Asle Toje, som i fjor identifiserte fire frontavsnitt i den kulturkampen han har lansert, nemlig justis, utdanning, utenriks og kultur. Videre hevdet han at multikulturalismen er debattens epistemer, fordi den ligger i skjæringspunktet mellom disse fire temaene (fra Tojes egen blogg, mai 2009). Fra motsatt side har Jostein Gripsrud pekt på beslektede saksfelt: Facebook-høyre arbeider frem alternative perspektiver på Israel og USA, de finner hverandre i en felles holdning til spørsmål om arv og miljø, og de deler en antifeministisk og velferdsstatisk agenda. Massevis av vektall i samfunnsvitenskap fører ikke nødvendigvis til at man støtter opp under det antatt venstreorienterte hegemoniet. Slik sett er Hjernevask-debatten uttrykk for en mer generell tendens. Kulturkampen involverer og problematiserer store deler av dagens samfunnsvitenskap, fordi vi et stykke på vei har vært premissleverandører både for offentlig debatt og for den retning samfunnsutviklingen på enkelte felt har tatt.

Kulturkjemperne argumenterer for at offentligheten har vært dominert av et venstreliberalt/venstresosialdemokratisk regime som har lukket seg rundt seg selv og sin egen logikk og immunisert seg mot ekstern kritikk. Sosiologien har på sin side kommet seg på innsiden av dette kretslo-

pet og har dermed gått fra å være kritisk til å bli systembevarende. Forskningen på multikultur, justis, velferdsstat og andre sentrale spørsmål, er gjenomsyret av venstreorienterte perspektiver. Silkehansker overfor kriminelle, misforstått toleranse overfor innvandrere, misforstått støtte til palestinerne i Midtøsten-konflikten, unyansert og ureflektert USA-skepsis og manglende respekt for folk som finner at Arbeiderpartiets familierpolitikk først og fremst er tilpasset middelklassens, herunder sosiologenes, behov.

I følge facebook-høyre har vi altså å gjøre med en hegemonisk sosiologi som blant annet a) benekter eksistensen av biologiske foringer på menneskets handlingsrom, b) støtter opp under venstresidens familierpolitikk, hvor kvinner bør være like karriereorienterte som menn, c) gir relativt tynt begrunnede konklusjoner om at multikulturalismen har flere muligheter enn problemer, og d) bidrar til å forstå kriminelle i hjel og å glemme ofrene (Pål Veiden, som på en del områder står kulturkampens prosjekt nær, skrev en gang at knapt noen nordmann har tatt så mye feil som vår alles feirede Nils Christie). Jeg stopper eksempelsamlingen der, selv om jeg nok skulle klart å fylle hele alfabetet med tilsvarende beskyldninger.

Utdringer og muligheter

Hvor treffende er denne kritikken? Det er klart at norsk samfunnsforskning, gitt de trange rammer den opererer innenfor, står i fare for å utvikle et avhengighetsforhold til staten som gjør den servil. Nevnte Veiden sa i et intervju med *Sosiolognytt* for en tid tilbake at NOVA er blitt et rent SV-institutt. Jeg tror ikke han mente at alle forskerne stemte SV, men at de bedrev forskning med SVs virkelighetsforståelse som utgangspunkt.

Bør vi ta slike beskyldninger, og kulturkampen mer generelt, på alvor? Svaret er antakelig ja. Venstresiden generelt og samfunnsvitenskapen mer spesielt gjør lurt i å tenke gjennom at den dagen kan komme hvor vi får en regjering som går like hardt ut mot smaksdommerne og mot akademiske eliter som Anders Fogh Rasmussens regjering

gjorde i Danmark. I så fall spiller det ikke så stor rolle om kulturkjemperne og facebook-høyre har rett eller ikke. Det vil bli et spørsmål om makt, og makt har nok norsk sosiologi mindre av enn kulturkjemperne tror.

Men samtidig finnes det gode argumenter for at kulturkjemperne er et godt stykke ute på jorden. For det første finnes det selvsagt flere toneangivende norske sosiologer som sogner til høyresiden.

«Makt har nok norsk sosiologi mindre av enn kulturkjemperne tror»

Viktige er det, som flere har vært inne på, at på viktige samfunnsområder spiller det liten rolle hva venstreorienterte sosiologer skriver i Dagbladet og Morgenbladet, for den egentlige makten finnes der det er penger, ikke der folk demonstrerer besittelse av kulturell kapital. Det aller viktigste er imidlertid at mesteparten av sosiologisk forskning er så viselig innrettet at konklusjonene avhenger av data, ikke av forskerens fordommer. I den nylig utkomne boka *Klassebilder* finner vi flere eksempler på artikler som utfordrer den akademiske middelklassens påstått hegemoniske virkelighetsforståelse. Se for eksempel May-Len Skilbreis artikkel om arbeiderklassemodres forventninger til sine døtre, Kari Stefansen og Nora Blaasværs artikkel om omsorg og oppdragelse i arbeiderklassefamilier, eller Ketil Skogen og Olve Kranges artikkel om kulturell motstand på landsbygda. Jeg vet ikke om de nevnte forfatterne deler sine informanternes syn, men det er jo ikke spesielt interessant heller. Poenget er at de formidler livsprosjekter som peker i andre retninger enn de hegemoniske.

Facebook-høyre er først og fremst et politisk prosjekt, men dens eventuelle økte innflytelse skaper utvilsomt utfordringer for norsk sosiologi. Sosiologien er imidlertid langt mindre uniform enn kulturkjemperne og Kristin Clemet vil ha oss til å tro. Den leverte for eksempel tre utmerkede medlemmer til den konservative Verdikommisjonen. Å demonstrere dette sosiologiske mangfoldet kan vise seg å bli en viktig oppgave i tiden som kommer.

Arve.Hjelseth@svt.ntnu.no

Ledelse og ansvar post-Hjernevask

Av: Mette Løvgren

Noen får mange, andre får få, men før eller siden får du en invitasjon fra media til å uttale deg offentlig om et tema du kjenner. Hva skal du svare? Mens du funderer, kommer du til å tenke på «Hjernevask». Og du husker at forskerne som deltok i programmet, ble stående ganske alene i en kritisk offentlighet. Forskningsledere *Sosiolognytt* har snakket med, er uenige om hvilket ansvar de har og bør ha for å forsvare sine ansatte.

Forskere bør delta i den offentlige debatten. Kunnskap skal formidles, ikke kun til den ringe krets av innviede kollegaer, men også til den bredere offentligheten. Dette er vi enige om, til tross for en og annen advarende røst post-Hjernevask. Men hva om du finner deg selv i sentrum av negativ oppmerksomhet og kritiske røster? Hva om du gjør en dårlig figur – offentlig?

Tre norske forskningsledere har nettopp sett en ansatt i en slik situasjon. I lys av denne erfaringen har vi invitert disse tre til å reflektere generelt om hvilket ansvar de mener at ledelsen har. De er ikke enige, og av de tre er det kun én som forholder seg til den personlige belastningen det kan være å bli møtt med kritikk fra mange kanter.

– Det er flott at *Sosiolognytt* reiser denne debatten, sier Trine Annfelt, leder for Senter for Kjønnforskning ved NTNU, og fortsetter: – Det har jo i flere år pågått en profesjonalisering av akademias ledere og ledelsesstrukturer. De spørsmålene *Sosiolognytt* reiser må bli en del av profesjonaliseringsbestrebelsene. Hva slags støtte kan fungere i hvilke sammenhenger, og når er det like greit å ikke gripe inn i debatten? undrer Annfelt.

Trine Annfelt er leder for Senter for Kjønnforskning ved NTNU

Ekspertise og det gode argumentets kraft

Arild H. Steen er leder ved Arbeidsforskningsinstituttet (AFI). Steen mener ikke at forskere trenger spesielt forsvar i form av argumentasjon, men understreker forskernes rolle som eksperter. Steen håper og tror det er argumen-

tenes kraft som i det lange løp er avgjørende: – Forskere kjenner best argumentasjonen innenfor sitt område, og om instituttledere skal delta i debatten, er det fordi

de har noe å tilføre som fagpersoner, mener han.

Men er det virkelig slik at substanskunnskap innen et felt er det viktigste kriteriet for deltakelse i en offentlig debatt? Hva med ansvaret nedfelt i formelle retningslinjer, som regulerer arbeidstakerens arbeidsmiljø og relasjon til arbeidsgiver? – Å gå ut offentlig og ta stilling til ►

«Det tærer opplagt på folk å få mye kritisk oppmerksomhet»

Trine Annfelt

en enkelt ansatt kan lett oppfattes som sanksjonering, skriver Jorunn Økland, leder for Senter for tverrfaglig kjønnsforskning ved Universitetet i Oslo i sitt innlegg i denne utgaven av *Sosiolognytt*. Hun legger vekt på den akademiske frihet og forskernes ytringsfrihet, og fremholder også vanskeligheten med at når det ikke finnes én offisiell linje i en sak, vil det å ta aktivt stilling for én ansatt også være å ta indirekte stilling mot det en eller flere andre står for. – Dette er et dilemma, fordi jeg skal være leder for hele virksomheten, påpeker Økland.

Den ene begrunner det med ekspertise og den andre setter likhetstegn mellom frihet og ansvar, men Steen og Økland mener begge at en leder skal være varsom med offentlig forsvar av en ansatt. Trine Annfelt er av en annen oppfatning: – Det tærer opplagt på folk å få mye kritisk oppmerksomhet. Prinsipielt vil jeg si at ledelsen skal forsvare sine ansatte når disse får mye og kritisk offentlig oppmerksomhet rundt egen forskning, slår Annfelt fast.

– Men det er selvfølgelig et spørsmål om enda mer offentlig oppmerksomhet i form av enda flere innspill i en mediestyrt debatt alltid er det som tjener den ansatte best? Og er det støtte fra ledelsen som alltid trengs? Jeg tror at støtte fra miljøer eller personer utenom ledelsen kan være like bra. Ledelsen kan bli oppfattet slik at den tar parti på grunn av ansettelsesforholdet, og fremførte argumenter kan dermed miste sin legitimitet, sier Annfelt.

Så kanskje det er kollegaene i forskningsmiljøene som må kjenne sin besøkelsestid. Forskere er eksperter, men de er sjelden alene om sin ekspertise. Forskere deltar i kollektiver, med felles analytiske verktøy og teoretisk tankegods. For å gå tilbake til «Hjernevask» enda en gang: Hvor mange sosiologer ble overrasket da Eia delte sine minner om skoggerlatter på sosiologiprogrammet hver gang "biologiske kjønnsforskjeller" ble nevnt? Ikke så mange? Allikevel er ikke et samlet forskerfellesskap løsningen,

Foto: Kari Hanning Brande

Jorunn Økland er leder for Senter for tverrfaglig kjønnsforskning ved Universitetet i Oslo

skal vi tro Økland.

– I politiske bevegelser og partier er det nødvendig å "slutte rekkene", skriver Økland, og fortsetter: – Men for et forskningsinstitutt som skal levere skarpe analyser og kritikk blir det kontraproduktivt. Det har vakt oppmerksomhet at jeg har valgt å ikke gjøre det, og jeg tror det henger sammen med mitt fagfelt, som er kjønnsforskning.

Iblant er det forventninger om at vi som jobber innenfor dette tverrfaglige fagfeltet må stå sammen og støtte hverandre, og i det hele tatt opptre mer som en bevegelse enn et mangfoldig forskningsfelt. Har vi samme forventninger til at dekanen ved Matnat-fakultetet skal rykke ut når forskere fra hennes eller hans fakultet får mye medieoppmerksomhet? avslutter hun.

Det er et samfunnsmandat å formidle

Så hva skal en forsker gjøre? Én løsning kan være mediatrening: – Det økte presset på medieopptredener kan bety at det er nødvendig med noen endringer i profesjonaliseringen av forskere, sier Trine Annfelt.

– Politikere er drillet i medieopptredener, og kan snakke uten å si noe som helst. Slik kompetanse kan forskere ha bruk for i enkelte sammenhenger også. Men ønsker vi det? spør Annfelt, og påpeker at medietrening kan bety trening i en kommunikasjonsform som går på tvers av akademiske idealer for formidling og meningsutveksling.

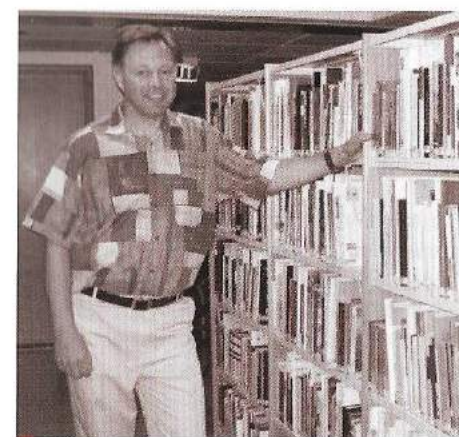
Skal vi i så fall følge pave Benedikt XVI's råd til befolkningen på det HIV-rammede kontinentet Afrika – avholdenhet?

Arild Steen advarer mot medievegning blant forskere: – Dels fordi jeg tror det er dumt strategisk, men også fordi det er et brudd med samfunnsmandatet om at forskere skal formidle kunnskap til offentligheten, sier Steen.

– Forskere må forholde seg til samfunnsutviklingen, vi kan ikke resignere. Generelt vil jeg dessuten si at forskere blir behandlet pent i media og i de fleste sammenhenger kommer godt fram med sine budskap. Jeg er tilhenger av at forskere skal tale fritt i media – og instituttledelsen bør stimulere til mediedeltakelse fremfor å kontrollere den. Av og til kan man komme skjevt ut, men den risikoen må et institutt ta. Det må også være lov å gjøre feil. Det viktigste er å lære av eventuelle feil for å gjøre det bedre neste gang. Internt bør instituttet ha en åpen debatt om mediestrategien. Når uttaler vi oss? Hva bør være kravet til sakkunnskap? Hvilke krav bør vi stille til balanse i egne utsagn? Hvor går grensen mellom ekspertuttalelser og synsing? Her finnes det ikke noen fasitsvar, men en løpende diskusjon er nyttig for å oppnå en fornuftig avveining mellom hensyn, mener Steen.

Epilog

Det viktigste poenget til slutt: Disse ledernes uttalelser på generelt grunnlag gjør at vi ikke kan konfrontere dem med sluttsammen av vårens debatt – nemlig at Lorentzen, Bolso og Egeland ble stående som Norges eneste forskere med et sosialt konstruksjonistisk teoretisk perspektiv i en biologibegeistret offentlighet. Som vi alle vet, er det langt fra tilfelle. Men det var svært få

Arild H. Steen er leder ved Arbeidsforskningsinstituttet (AFI)

som viste oss *hvorfor* og *når* for eksempel kjønn best blir forstått som en sosial konstruksjon. Det kan derfor tenkes at det enkelte forskningsinstitutt ville vært tjent med en offensiv, snarere enn defensiv, offentlig linje i dette spørsmålet. Fremtidige oppdragsgivere stiller seg trolig spørsmålet om hvorfor disse forskerne, eller institutter som ansetter dem, skal bli invitert til å bidra med sine analyser. Hvorfor ikke hjelpe dem med et svar? Og i samme åndedrag støtte noen som trengte all den støtten de kunne få.

Så hva skal du svare når media kontakter deg? Svar ja. Men snakk med arbeidsgiveren din og kollegaene dine om hva du kan forvente deg den dagen ansiktet ditt pryder forsidene.

Mette Lovgren@hio.no

«Forskere må forholde seg til samfunnsutviklingen, vi kan ikke resignere»

Arild Steen

Ledelse og akademisk frihet: Fra Nedkvitne til «Hjernevask»

Av: Jorunn Økland, leder for Senter for tverrfaglig kjønnsforskning, UiO

Hva er forholdet mellom akademisk frihet og forskeres yringsfrihet på den ene siden, og støtte fra ledelsen på den andre?

Når jeg har blitt spurt om dette, har jeg lagt vekt på den akademiske frihet og forskeres fulle yringsfrihet, noe som har blitt enda viktigere i etterkant av Nedkvitne-saken. Nå må ledere være ytterst, ytterst forsiktige med å gå ut offentlig og ta stilling til en enkelt ansatt fordi dette så lett kan oppfattes som sanksjonering. For når det ikke finnes en offisiell linje i en sak, men den akademiske frihet rår, betyr det eventuelt å ta aktivt stilling for en av sine ansatte også å ta indirekte stilling mot det en eller flere andre står for. Dette er et dilemma alle ledere står i: man skal være leder for hele virksomheten, ikke bare for den som er i hardt vær.

For det andre: om Nedkvitne-saken ikke handlet om akademisk frihet og yringsfrihet – slik jo Nedkvitne selv mente at den gjorde, så er det desto viktigere at universitetets ledere i etterkant viser at de respekterer forskernes akademiske frihet og yringsfrihet.

For det tredje: Det er vanskelig å se hvordan reell akademisk frihet kan eksistere uten at den som utøver friheten selv tar ansvar for

det hun/han anvender sin akademiske frihet til å målbaere. You cannot have your cake and eat it too, som de sier i England. Vi kan godt diskutere hvor egnet prinsippet om akademisk frihet og ansvar er for vår tid der det i økende grad forventes at ledelsen kjører en offisiell linje. Men det jeg ikke tror fungerer, er kombinasjonen av nytt og gammelt: ideen om at enhver universi-

tetsansatt kan bruke sin arbeidstid på å gjøre akkurat hva de vil, og så søke tilflukt hos sjefen når det blåser opp.

Hva er forholdet mellom forskeren som forsker og som offentlig intellektuell? Mange ansatte profilerer seg i tillegg til sin forsknings-, undervisnings-, administrasjons- og formidlingsvirksomhet også som kunstnere, politikere, aktivister, debattanter eller aktive samfunnsborgere mer generelt. Dette er ikke strengt tatt en del av deres arbeidspålit ved universitetet selv om aktiviteten som regel er nært forbundet med forskergjerningen og gjerne springer ut av den. Dersom vi blir enige om at "akademias selvregulerende mekanismer" ikke lenger fungerer adekvat på grunn av medias endrede rolle, og at det fordrer at ledere på universitetet forsvare sine ansatte på en mer aktiv måte enn før, blir spørsmålet: hvor langt skal deres "forsvarspålit" gå? Gjelder den forskningsprosjektene som de selv har godkjent, underskrevet papirene for og daglig støtter opp om? Gjelder den forskernes egen-initierte forskning som de driver i sin forskningstid uten ytterligere økonomisk og annen støtte? Eller gjelder den alle former for samfunns- og kulturskapende aktivitet som forskerne driver med – ettersom

det å være "forsker" er et 24-timers kall? Jeg mener det er helt opplagt at prosjekter en instituttbestyrer har støttet hele veien igjennom, skal vedkommende også forsvare i media om nødvendig. Forskernes utvidede virke, gjerne uten bestyrerens vitende og vilje – her synes jeg ikke at man kan forvente støtte på samme måte.

Så er det en ting til som jeg sier som leder av mitt senter spesielt: Senter for tverrfaglig kjønnsforskning. Det virker ikke som om det er

«Forskernes utvidede virke, gjerne uten bestyrerens vitende og vilje – her synes jeg ikke at man kan forvente støtte på samme måte»

noen forventning om at dekanen ved Samfunnsvitenskapelig fakultet eller Matnat-fakultetet skal rykke ut og henholdsvis støtte eller distansere seg når forskere fra deres fakulteter får mye medieoppmerksomhet. Men siden kjønnsforskning inntil for bare et par år siden het "kvinneforskning" – som igjen sprang ut av kvinnebevegelsen, har det muligens vært en ekstra sterk forventning om at vi som arbeider innenfor dette tverrfaglige feltet må stå sammen og støtte hverandre, og i det hele tatt oppføre mer som en bevegelse enn som et mangfoldig forskningsfelt. Særlig når det har vært press utenfra har det vært en tendens til å slutte rekkene, og det har tydeligvis vakt oppmerksomhet (og jeg har merket meg hvor!) at jeg har valgt ikke å gjøre det. Det er nødvendig i politiske bevegelser og partier som skal velges på et bestemt program, men for et forskningsinstitutt der viktige mål er å levere skarpe analyser og kritikk, er det å slutte rekkene kontraproduktivt. Etterhvert som kjønnsforskning blir mer og mer institusjonalisert på universitetene, fungerer våre forskningsmiljøer også mer og mer ut fra samme premisser som andre forskningsmiljøer. Det er tegn på vekst og modning – altså sunnhetstegn.

Selv oppfatter jeg min rolle som leder å legge best mulig til rette for at forskningen og undervisningen ved senteret er best mulig, og at diskusjonene der er mest mulig informerte, åpne, nysgjerrige, produktive, skjerpende. Og så får det bare stå til.

jorunn.okland@stk.uio.no

Intervju ved Tone Maia Liodden

Du har sett på sammenhengen mellom rettspraksis og historier fortalt av heroinsmulere. Hva er dine viktigste funn?

Jeg identifiserte fire historier eller narrativer som gir uttrykk for ulike grader av personlig ansvar. Det er tre offerhistorier: offer for avhengighet, offer for organisert kriminalitet og offer for sosial ulikhet. I tillegg er det et entreprenørnarrativ, hvor hovedmotivet er profit. Deretter så jeg på hvordan disse narrativene reflekteres i strafferetten. Materialet viser at noen historier vektlegges i rettsapparatet, mens andre blir usynliggjort. Historier hvor tiltalte fremstiller seg selv som offer for avhengighet fikk betydning for straffeutmåling, mens historier hvor hovedpersonen var offer for sosial urettferdighet ikke fikk noen konsekvenser.

Hva kan være årsaken til at retten reagerer ulikt på disse historiene?

Personlige forhold skal egentlig ikke ha en innvirkning på straffeutmålingen, fordi narkotikasaker anses for å være såpass alvorlige og begrunnes med allmennpreventive hensyn. Avhengighet ser likevel ut til å ha sneket seg inn som en faktor som begrenser personlig ansvar. Det å bli styrt av krefter innenfra blir oppfattet på en annen måte enn det å bli påvirket av eksterne, sosiale kår. Det er større forståelse i retten for at det førstnevnte begrenser personlig ansvar. Det reflekterer et skifte fra å se den narkotikaavhengige som kriminell, til å se og forstå den avhengige som syk og i behov for behandling. Skadereduksjonsideologier har dermed fått fastfeste i rettsapparatet.

Historien om sosial urettferdighet oppfattes ikke på samme måte. Når den tiltalte forteller om hvordan sosiale omstendigheter har drevet dem ut i kriminell virksomhet, ser retten ut til å først og fremst høre et profitmotiv. Retten

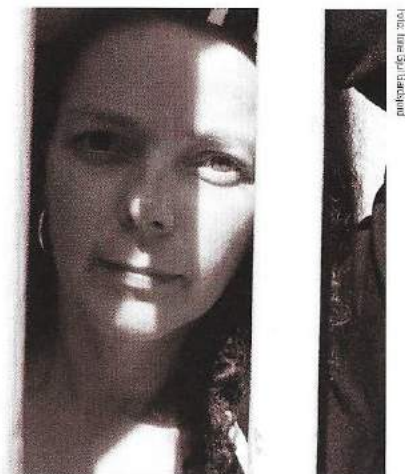

Foto: Tone Maia Liodden

FAKTA

Navn:

Mette Irmgard Snertingdal

Ph.D. i sosiologi fra Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo

Disputerte:

4. juni 2010 over avhandlingen "The co-constitution of heroine crime: Narratives of smugglers and dealers meet juridical practices."

Ansatt:

Ved SIRUS

stiller ikke spørsmål om *hvorfor* personen trenger penger i utgangspunktet. Unntaket er om man gir uttrykk for at man trenger penger til egen avhengighet, slik som i offer-for-avhengighet-historiene.

For å analysere denne forskjellen, benyttet jeg meg av Schutz' skille mellom fordi-motiver og for-å-motiver. For-å-motiver er knyttet til en fremtidig hendelse, som å selge heroin for å tjene penger. Fordi-motiver handler om faktorer i fortiden som den historiske og kulturelle

konteksten og hvordan disse påvirker individet. For eksempel motiver knyttet til fattigdom, oppvekstvilkår osv. Gitt de allmennpreventive hensyn skal egentlig ingen fordi-motiver høres i retten, men avhengighet er altså et fordi-motiv som blir vektlagt. Det som overrasket meg, var at jeg nesten ikke fant noen andre for-å-motiver enn profit i rettens bedømmelser. Jeg hadde forventet at retten skulle legge vekt på flere typer motiver.

Du sier at rettssystemet legitimerer bestemte narrativer som du har funnet blant heroinsmulerne. Hvilken effekt har det?

En konsekvens er at det ties om sosial urettferdighet. Samtidig forsterkes historien om at avhengighet fratar individet personlig ansvar. Det er ikke gitt at det er helt greit, det heller. En ting er at avhengige trenger behandling, en annen ting er at avhengighet fritar en fra ansvar.

Hva slags teoretisk rammeverk benyttet du deg i analysen?

Jeg brukte narrativ analyse. Det var en tilnærming som ikke kom av seg selv. Det startet med at jeg skulle skrive en rapport hvor jeg brukte intervjuer med heroinsmulere for å si noe om organiseringa av heroinmarkedet. Jeg satt med en bunke med intervjuer og følte en uro, for intervjuene dreide seg om noe helt annet. De var moralske historier som informantene fortalte med et helt klart formål: å gjenreise seg selv som moralske mennesker. Jeg ble interessert i hvilket kulturelt repertoar som var tilgjengelig for dem. Hva slags historier kunne de fortelle som gjorde at de framsto som mer respektable mennesker?

På den tiden leste jeg mye om diskursanalyse, som var spennende og inspirerende, men teorien lå på et litt for høyt nivå for å gjøre de direkte empiriske koblingene. Etter hvert skjønnte jeg hvordan jeg kunne bruke narrative analyse for å identifisere og sammenligne historiene i intervjumaterialet. Ett av intervjuene som jeg tidligere anså for å være ubrukkelig, ble

plutselig til en nøkkelhistorie.

Innebarer analysen din en type maktkritikk?

Koblingen til makt er nok tydeligere i en diskursanalyse, hvor det er en sterkere link mellom diskurs og samfunnsstrukturer. Diskursen bidrar til å skape og tilgjengeliggjøre hvilke posisjoner man kan innta. Men det ligger noe makt i forholdet mellom narrativer, stigmatisering og muligheten for å endre sin livssituasjon. Er det slik at individet gjennom historiene låses i en type offerposisjon? Blir posisjonen forsterket i motsetning med rettsapparatet?

Sier studien din noe om hvorvidt det å ha en annen bakgrunn enn etnisk norsk påvirker straffeutmåling?

Jeg tror det ligger noen sterke narrativer i bunnen som er knyttet til etnisitet. Det er noe med politiet, dommernes og tollernes blikk. Om du er østeuropeer, assosieres du raskt med organisert kriminalitet, mens om du er etnisk norsk, er det en større tilbøyelighet til å oppfatte deg som et offer for avhengighet. Jeg ble overrasket over hvor mange enkeltsaker det var. De østeuropeiske bandene man leser om i avisene, var nesten fraværende. Det var flest enkeltpersoner som sto på tiltalebenken, ikke ligaer. Da er det helt klart noe problematisk at en bestemt etnisk bakgrunn blir så sterkt koblet til organisert kriminalitet.

Generelt var etnisk norske representert i saker med mindre mengder heroin, mens de tiltalte med innvandrerbakgrunn ble tatt med større mengder. Det forklarer delvis hvorfor sistnevnte gjennomsnittlig fikk lengre straffer. Likevel var det en del av variasjonen som ikke lot seg forklare av mengden heroin. Jeg tror at noe av forklaringen ligger i historiene de tiltalte fortalte. Det som var slående, var at de tretten personene i mitt materiale som ikke var etnisk norske, brukte mye narkotika, nesten alle sammen. De fortalte åpent om bruk av narkotika, men de fortalte ikke om seg selv som avhengige på samme måten som etnisk norske. Offer-for-avhengighet-historien ble fortalt primært av

INTERNASJONAL KONFERANSE OM TRANSNASJONALISME OG MIGRASJON

4.-5. november 2010 arrangeres konferansen TRANSMIG ved Stockholm Universitet. Ifølge arrangørerne er målsætningen med konferansen "to contribute to knowledge development on migration and transnationalism by focusing on how transnational practices interact with different kinds of power relations." Empirisk forskning ønskes særskilt velkommen. Mer informasjon finnes på <http://www.ceifo.su.se/pub/jsp/polopoly.jsp?d=14689>

JUBILEUMSÅRET 2010

I forrige nummer av *Sosiolognytt* lovet vi å komme tilbake til markeringen av de mange jubileene som preger norsk sosiologi dette året. I dette nummeret har det ikke vært rom for denslags, men fortvilte lesere kan ta det helt med ro: I neste utgave skal jubileene behørig dekkes. Som en slags tidlig julepresang til driftige sosiologer.

etnisk norske, mens offer-for-sosial-rettfærdighet ble fortalt bare av personer med innvandrerbakgrunn. Det er en historie om mislykket integrasjon og marginalisering i det norske samfunnet.

Er du på noe vis bekymret for rettsikkerheten etter å ha gjort denne studien?

Mitt mål var å identifisere mønstre i dommene som ble avsagt, ikke å vurdere dommernes arbeid. Om jeg har en bekymring, er den knyttet til hvem som betaler prisen for norsk narkotikapolitikk. Det kan virke som om det er en stor skare narkotikaavhengige småkrurere som sitter og soner. I så fall betaler disse personene en høy pris for politikken som føres, mens de som virkelig tjener penger på denne handelen, går fri.

Hva slags overføringsverdi har studien? Ser du noen andre felt hvor en lignende analyse kan være aktuell?

Narrativ analyse kan man bruke i enhver sammenheng hvor troverdighet skal måles, ikke bare når det gjelder straff, men også når det gjelder oppnåelse av goder. For eksempel velferds-goder – hvilke historier legges det vekt på når man søker hjelp? Hvilke historier usynliggjøres?

Du går mot strømmen ved å skrive doktoravhandlingen din som monografi, i motsetning til en artikkel-samling. Hvorfor?

Jeg ville vise at monografien ikke er død! Jeg hadde lyst til å vise at det i løpet av tre år lar seg

gjøre å skrive en monografi på 200 sider, i motsetning til tidligere mursteiner, som ofte har vært på 500 sider. Jeg har kanskje mistet noen publiseringsmuligheter underveis, men ønsket å ha plass til lengre resonnementer. Nå har jeg en helhet som jeg kan omforme til artikler.

tone.liodden@gmail.com

Verden til Norden – Nordisk til verdenskongressen

Av: Lars-Erik Becken, sekretær/kasserer i Sosiologforeningen

Nordisk sosiologforbund (NSF) har deltatt aktivt opp i mot ISAs verdenskongress i Göteborg 11.-17. juli. Det kan nå være på sin plass å informere litt om forbundet og hva vi har bidratt med – nå når kongressen er vel overstått.

Nordisk sosiologforbund er en sammenslutning av de nordiske lands sosiologforeninger. Alle de fem nordiske landene er representert i styret med to medlemmer oppnevnt av de nasjonale foreningene. I Norge har vi tradisjon for at styremedlemmene også sitter i Sosiologforeningens arbeidsutvalg. På grunn av at neste nordiske sosiologkongress er i Norge er, Randi Wærdahl for tiden også leder av Nordisk sosiologforbund.

Alle medlemmene av de nasjonale sosiologforeningene er kollektivt medlem av NSF. Forbundets kjerneaktiviteter er å gi ut fagtidsskriftet *Acta Sociologica* fire ganger i året og arrangere *Nordisk sosiologkongress* annethvert år. Viktigste inntektskilde for forbundet er royalties for *Acta*, men de nasjonale sosiologforeningene bidrar også med en viss økonomisk støtte.

Den tredje pilaren i forbundets arbeid er å støtte sosiologmiljøene i Norden. Det kan for eksempel være i form av økonomisk støtte til seminarer, konferanser/møter innen sosiologifaget eller som bindeledd mellom de nasjonale foreningene. Det er imidlertid et kriterium at det ikke er rene nasjonale arrangementer, men aktiviteter som også har sosiologer utenfor eget land som målgruppe.

Av den grunn har forbundet deltatt aktivt opp i mot ISAs verdenskongress i Göteborg. Vi startet allerede i 2006 ved at Göteborg Universitet fikk redaksjonsansvaret for *Acta*. Senere har vi hatt jevnlig dialog med den lokale arrangementkomiteen i Göteborg – både i forhold til mulig samarbeid og ved å være en pådriver for at nordisk sosiologi ble synliggjort. Nå når kongressen er ferdig kan vi gjøre opp status.

Høsten 2009 hadde vi en konkurranse for nordiske doktorgradstudenter der forbundet skulle sponse inntil 4

plasser. På grunn av få søkere fikk 2 studenter tilbudet om å delta i forkonferansen for Ph. D-studenter og å delta i selve kongressen. I tillegg støttet forbundet den lokale arrangementskomiteen med 100.000 NOK og vi finansierte middagen for om lag 100 frivillige på kongressens siste dag. Kongressen hadde også en egen "thematic session" om Norden med fire sesjoner. Satsingen involverte en rekke forelesere og paneldektakere – både fra og utenfor Norden.

Utover dette hadde forbundet en stand på kongressen der bøker fra nordiske forlag ble presentert. I forkant av kongressen ble de viktigste akademiske forlagene i Norden oppfordret om å sende inntil 5 bøker. Vi ønsket primært bøker på engelsk, men mottok i all hovedsak bøker på norsk eller svensk – noe som nok gjenspeiler at nordiske sosiologer velger internasjonale forlag for sine engelske utgivelser. Selv om målgruppen for standen dermed primært ble skandinaviske sosiologer, kom også sosiologer utenfra Norden "på besøk" – noe som nok skyldes at vi både profilerte *Acta Sociologica* og neste Nordisk sosiologkongress "Power and Participation" som avholdes i Oslo 4.-7. august 2011. Alt i alt må vi kunne si at standen var et godt grep, selv om flere engelske bøker hadde bidratt til å gjøre den mer aktuell for sosiologer også utenfor Norden.

Som beskrevet overfor skal forbundet støtte nordisk sosiologi. Selv om mesteparten av årets budsjett er gått til verdenskongressen, er det fortsatt midler igjen – og neste år vil nye 200.000 NOK stilles til rådighet. Erfaringene de siste årene er imidlertid at svært få søker, hvilket betyr at pengene står ubrukt. Vi synes det er synd at avsatte midler ikke brukes og håper at norske sosiologmiljøer i fremtiden i større grad utnytter de mulighetene som ligger i forbundet og det nettverket som vi representerer inn i de nordiske landene. Søknader om støtte sendes leder eller undertegnede og behandles fortløpende. Det er dermed ingen formelle søknadsfrister. Løp og søk!

leh@proba.samfunnsanalyse.no

Acta Sociologica

JOURNAL OF THE NORDIC SOCIOLOGICAL ASSOCIATION

CELEBRATING
SCANDINAVIAN
SOCIOLOGY
1950-2010

ACTA SOCIOLOGICA KOMMER TIL OSLO!

De nye redaktørene er Lise Kjølørød og Arne Mastekaasa,
og redaksjonssekretær er Anne May Melsom.
Sosiolognytt ønsker den nye redaksjonen lykke til.

Sosiologi ved UiO er 60 år ! Og det feirer vi med seminar og fest

Vi vil bruke denne anledningen til å se fremover og diskutere hva vi vil med faget vårt i årene som kommer. Og vi har bedt noen profilerte sosiologer, både utenfra og innenfra, til å komme med refleksjoner og innspill til debatt. Seminaret vil holdes på engelsk, så at vi kan diskutere de utkast til sosiologiske manifest som her presenteres.

Program (overskriftene er preliminnære, endringer kan forekomme)

15.00 - 15.10	Welcome – Head of Department Karin Widerberg, ISS
15.10 - 15.30	A View from the Top– Rector Sigmund Grønmo, University of Bergen
15.30 - 15.45	A View from Inside– Prof Ragnvald Kalleberg, ISS
15.45 - 16.30	A Manifesto for Sociology – Prof Craig Calhoun, Social Science Research Council, New York
16.30 - 17.00	Break. Fruit and coffee/tea will be served
17.00 - 19.00	Panel discussion chaired by Prof Anne Lise Ellingsæter, ISS. Some major areas and approaches will be the starting-point for reflections on the development of the discipline, and for a discussion of a manifesto for sociology Gender – Post doc Cathrine Holst, ISS Social Inequality – Prof Janne Jonsson, Swedish Institute for Social Research, University of Stockholm and Prof Arne Mastekaasa, ISS Sociological Ethnography. Prof Dag Album, ISS A Sociological manifesto – the view from a PhD perspective, the PhD scholars at ISS
19.00-	Reception with food and drinks

Seminaret avholdes fredagen den **26.11.2010**, kl **15-19**, Aud 1 Eilert Sundts hus på Blindern i Oslo. Den etterfølgende festen er på Klubben i Georg Sverdrups hus (Biblioteket). Påmelding senest **1.11**, på hjemmesiden til ISS, <http://www.iss.uio.no/>, (se arrangementer).

Alle er velkommen!

Sosiologer i mediene

Av: Arnfinn Haagensen Midtbøen

- Det er et paradoks at en Odda-gutt skal være mot kraftlinjer. **Sosiolog og forfatter Lars Ove Seljested om egen motstand mot "monstermaster" i Hardanger. Klassekampen 07.08.10.**

- Norske forfattere og kunstnere bruker sommeren til å bygge myter om seg selv.

Tidligere redaksjonsmedlem i Sosiolognytt, Unn Conradi Andersen, om konseptet «Sommer i P2». Dagbladet Magasinet 07.08.10.

- Det er inntekt som er avgjørende for hva folk bruker.

Dag Ellingsen, sosiolog og seniorforsker ved Agderforskning, om sammenhengen mellom inntekt og kjøpekraft. Fædrelandsvennen 31.07.10.

- Det er noe med rosa som er veldig knyttet til det feminine.

Elin Borg, sosiolog og stipendiat ved UiO, om hvorfor jenter velger rosa. Dagsavisen 27.07.10.

- Røykerne på jobben har siste nytt og kjenner de siste ryktene. Sjefer bør lære av det; benytte seg av småpausekultur til informasjonsinnhenting.

Sosiolog og forsker ved AFI, Hans C. Aa. Terjesen, om hvorfor norske ledere snarest må omfavne leder-

strategien «management by smoking». Dagens Næringsliv 27.07.10.

- Store kjøpesentre kan også fortrenge andre aktiviteter og gjøre stedene mer like og preglese.

Ragnhild Skogheim, forsker og sosiolog ved Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR), er kritisk til utviklingen i Flå kommune, der Olav Thon har slått seg opp med både hotell og kjøpesenter. Dagbladet Magasinet 24.07.10.

- Jeg er litt usikker på hva Cathrine Holst ønsker med sitt Nytt Norsk Tidsskrift, men det skal bli spennende å se om jeg klarer å følge med.

Sosiolog Kjersti Hovden med sitt bidrag til intellektualismedebatten som har preget sommerens offentlige debatt. Aftenposten 21.07.10.

- Som sosiolog må jeg si at de tradisjonelle yrkesvalgene er eksempler på at jenter og gutter er sosialisert inn i tradisjonelle kjønnsroller.

Sosiolog og seniorforsker ved NORUT, Unn-Doris Karlson Bæck, bekrefter at «Hjernevask» ikke har fått de store ringvirkningene for fortolkningsmodeller i norsk sosiologi. Dagsavisen 21.07.10.

Flørting

Johan Fredrik Rye, foto: Håvard Rognmo

Verden forandrer seg, men det er det lett å glemme. Nylig kom jeg over en påminnelse om en svunnen tid, hentet fra de student-sosiologiske arkiver, fra den gang da trådløst telefoni fortsatt var et rimelig

nymotens fenomen. Det var et lite utdrag fra en sosiologisk semesteroppgave, innlevert ved NTNU på det gamle mellomfaget en gang på starten av dette århundret, som jeg av en eller annen grunn har tatt vare på. Den må ha vært forfattet av en student født på åttitallet, sen-pubertal i siste halvdel av nittitallet. Med sin uskyldige naivisme formidler den hvor stenaldersk min 1971-kohort allerede har rukket å bli.

Tekstens tema er i takt med den mer uforgjengelig tidsånden, med røtter tilbake til de sundtske analyser av nattefrieriet på attenhundretallet: Sosiologisk analyse av kommunikative praksiser i pardannelse. Utdraget fra studentens tekst starter med en nøktern saksopplysning. *"Tekstmeldinger over mobiltelefon er et veldig vanlig hjelpemiddel når man ønsker å flørte med noen"*.

Fortsettelsen er mer interessant for oss som har en oppvekst i den pre-mobile perioden. Studenten skriver i sin sosiologiske undring at *"[d]e aller fleste av oss har vanskelig for å skjønne hvordan vi fikk kontakt og klarte å vise interesse for det motsatte kjønn før tekstmeldingens tid"*.

En sak er studentens bruk av pronomenet "oss" i denne påstanden, som effektivt ekskluderer alle... hva skal man si, "voksne", lesere fra det tekstlige fellesskapet. Vel så interessant er studentenes forståelse av det erotiske mulighetsrommet i det forrige århundret.

Klarte man å vise interesse for det motsatte kjønn?

Selv lanserer studenten en interessant hypotese om hvordan det eventuelt skulle ha skjedd, og med hvilke omkostninger. Hun spør retorisk: *"Løftet vi av*

røret på hustelefonen og ringte rett hjem til vedkommende eller syklet vi bort og ringte på døra? Var vi virkelige så tøffe og modige?"

Studenten avstår fra spekulativ synsing omkring hypotesen, og marker i stedet sin, med nødvendighet, manglende viten med følgende beskjedne refleksjon. *"Det er vanskelig å svare på fra mitt ståsted, da jeg har hatt mobiltelefon mesteparten av den tiden da jeg torde å vise interesse for gutter på egen hånd"*.

Andre sosiologer kunne opplyst henne om det som er det korrekte svaret; altså at hypotesen kan konfirmeres. Noen var faktisk så tøffe at man løftet av røret på hustelefonen og ringte til det annet kjønn. Tro det eller ei, men også på nittitallet utviste kjønnene, gutter og jenter, erotisert oppmerksomhet for hverandre. Også i det forrige århundret foregikk pardannelse.

Og det altså uten andre tele-teknologiske hjelpemidler enn telefoner som var tjoret fast i et dobbelt-hull i husveggen.

Dessverre klippet jeg bare ut et lite utdrag av studentens tekst (dette var mens studentoppgaver fortsatt ble levert inn i papirformat, ikke elektronisk), og jeg kan derfor ikke gjengi oppgavens videre betraktninger og analyser. Men konklusjonen tok jeg vare på, for den lover godt for fremtiden, inkludert miljøet på sosiologistudiene. Det vil ifølge studentens analyser nemlig blomstre opp som følge av mobil-teknologiens fremmarsj: *"Jeg vil tro at for ungdom på universitetet er det nå lettere enn før å få kontakt med en man er interessert i"*.

Verden går fremover. Og merk – studentens oppgave var skrevet i god tid før Facebook, twittring, nettbys og all annen nymotens virtuell sosialitet kom på nettet, med nye muligheter for avansert tekno-flørting. Blant avant garden skal sms-flørting visstnok allerede være på vei ut, med retro-status som et tidstypisk OD-fenomen.

johan.fredrik.rye@svt.ntnu.no

Johan Fredrik Rye er dr. polit i sosiologi, og har siden 2008 vært førsteamanuensis på området sosial ulikhet og velferd ved Institutt for sosiologi og statsvitenskap ved NTNU. Rye, Kjetil Lundberg (Bergen), Brynhild Granås (Tromsø) og Camilla Jordheim Larsen (Oslo) veksler på å skrive baksidekommentarer i *Sosiolognyt*.